Nytt fra ØSTMARKA

Medlemsblad for Østmarkas Venner 57. årgang Nr. 1/2023

Lyset i Østmarka
De første skiløypene
Nasjonalpark på oppløpssiden

SLÅ RING OM ØSTMARKA

Takk til visjonære politikere for overveldende støtte

Av Helga Gunnarsdóttir

De siste månedene har kanskje vært de mest spennende og intense i nasjonalparkens historie. Det er jo først når en sak kommer på høring at realitetene kommer på bordet. Det har vært mye støtte fra både naturvernorganisasjoner og solide friluftslivsorganisasjoner som DNT og Norges Jeger og fiskerforbund, men også en del skuffende uttalelser.

Det skal jeg ikke dvele ved, men heller konsentrere meg om det mest spennende og aller viktigste – som har vært den politiske behandlingen i kommunene. Ville kommunene støtte Statsforvalterens anbefalte forslag? Og hvordan ville skillelinjene i partipolitikken slå ut?

Med et stort flertall har fire av fem kommuner sluttet seg til Statsforvalterens og klima- og miljøministerens anbefalte forslag om en stor og kortreist nasjonalpark (alternativ 1). Som forventet var det fortsatt et flertall imot etableringen av nasjonalpark i Enebakk, men i behandlingen sier flertallet at hvis det mot formodning blir nasjonalpark så foretrekker også de alternativ 1.

De partiene som konsekvent har stemt for nasjonalpark i alle de fem kommunene er: Arbeiderpartiet, SV, Venstre, MDG og Rødt. De som konsekvent har stemt imot er FrP og Sp, men i Oslo stemte Sps eneste representant subsidiært for nasjonalparken etter at FrPs motforslag hadde falt.

Høyre er det partiet som skiller seg ut. I Oslo, Lørenskog og Rælingen har partiet helhjertet sluttet opp om nasjonalparken. I Enebakk er partiet fortsatt imot, og i Nordre Follo er partiet delt hvor menn «over middagshøyden» stemte mot, mens kvinnene stemte for. Krf, som ikke er representert i alle kommunene, stemte mot i Enebakk og Rælingen, og for i Oslo og Lørenskog.

For å få inntrykk av det overveldende flertallet for nasjonalpark kan det være interessant å telle opp stemmer. Totalt er det 211 representanter i kommunestyrene og bystyret i Østmarka-kommunene. Av disse stemte 163 representanter for nasjonalparken og 48 mot, noe som utgjør et flertall for nasjonalparken på 77 prosent. I Rælingen, Lørenskog og Oslo har flertallet vært overveldende – mellom 83 og 95 prosent. I Nordre Follo var to tredeler av kommunestyret for, og i Enebakk var to tredeler mot. Med tanke på de ti årene som har gått siden saken først ble behandlet, da det kun var flertall i Oslo for saken, er det utrolig gledelig å se hvordan saken har endret seg og tanken og visjonen har modnet.

Det har også vært interessant å lytte til eller lese innlegg og uttalelser til politikerne

Nytt fra Østmarka – Medlemsblad for Østmarkas Venner

Utgiver: Østmarkas Venner,
Postboks 85 Nordstrand, 1112 Oslo
Ansvarlig redaktør: Helga Gunnarsdóttir
Redaktør: Bjarne Røsjø
e-post: Bjarne.rosjo@brmedia.no

Forsidebilde: *Takrørskog ved Skjelbreia*
Foto: Bjarne Røsjø
Grafisk produksjon: Aksell AS – aksell.no
Opplag: 4 500
Frist for stoff til neste nr. er 1. april 2023
Utgis med støtte fra Oslo kommune

Miljøfyrtårn®

TRYKT I NORGE
NO - 1470

Fawzi Warsame ga honnør i Oslos bystyre til den gamle eneboeren Korpås-Olsen og naturfotografen Sverre M. Fjelstad. Her ser Fjelstad utover den kommende nasjonalparken. Foto: Cathrine Søberg.

i forbindelse med behandlingen. Her er et lite knippe:

«Nå må vi endelig få på plass nasjonalparken i Østmarka. Takk til politiske kollegaer i Lørenskog for støtten og takk til Østmarkas Venner for utrettelig innsats over mange år», uttalte varaordfører Ernst-Modest Herdieckerhoff fra MDG da vedtaket var fattet.

«Gjennom å etablere en nasjonalpark i Østmarka legger vi en beskyttende vinge rundt skogen vår», sa Venstres Marit Vea i Oslo bystyre.

«Dette vil sikre Oslo som den blågrønne byen og sikre at de som bor her etter oss vil kunne ha stor glede av naturverdiene innenfor bygrensa», sa Høyres Anne Haabeth Rygg.

«Østmarka vil være unik som nasjonalpark, både fordi den blir nær-naturen for hele Oslo øst, og fordi den blir Norges eneste nasjonalpark som blir tilgjengelig for alle. Også med t-bane!» sa Ingrid Wergeland fra SV.

Selv ble jeg helt varm om hjertet da jeg hørte den unge Ap-politikeren Fawzi Warsame – fra Sagene og med somalisk bakgrunn – som i sitt innlegg i bystyret først ga honnør til den gamle eneboeren Korpås-Olsen og naturfotografen Sverre M. Fjelstad. Det var jo de som hadde nasjonalpark-ideen for om lag 80 år siden. Han avsluttet med følgende appell: *Ordfører! Jeg tror det er bred enighet om at Østmarka nasjonalpark er bra for naturen, bra for befolkningen, og bra for folkehelsen.*

Som styreleder i Østmarkas Venner er jeg både takknemlig og full av beundring over våre politikere, som er framsynte, ser det store bildet og har visjoner for naturen på vegne av framtidas generasjoner. Nå håper jeg at alle legger vekk sin motstand og respekterer det overveldende flertallet i kommunene som anbefaler en stor og kortreist nasjonalpark med en brem av vernede friluftslivsområder rundt. Vi øyner et vernevedtak av Kongen i statsråd før høstens kommunevalg!

Styret i Østmarkas Venner 2022–2023

Leder: Helga Gunnarsdóttir 959 92 349
Nestleder: Johan G. Ellingsen 909 21 568

Sigmund Hågvar 917 14 510
Bente Lise Dagenborg 419 22 941
Ingunn Lian Nylund 949 82 006
Øyvind Pettersen 454 57 346

Kristin Lund 957 09 166
Varamedlemmer: Lars Rogstad 450 04 970
Rolf Kristian Medbøe 454 06 262
Linda Steen-Brungot 906 49 731

Medlemsregister og regnskap: Ingunn Lian Nylund 949 82 006, medlem@ostmarkasvenner.no
E-post til styret og ansatte: fornavn@ostmarkasvenner.no

SVANEMERKET
Trykksak
2041 0379

På ski på Fløyta, med sola i ansiktet.

En dunkel liten stubb, i en lang, lysende løype

Tekst og foto: Trond Wormstrand

Jeg har i årtier syslet med diagonalgang i Østmarka. Enkelte løyper er blitt favoritter. En av dem tiltrekker meg nå enda mer enn før.

Men først: Østmarkas fremste fortrinn om vinteren, hva kan det være? Etter min mening er det lyset. I mørketiden kan jeg på ski gå i kilometer etter kilometer med solskinn rett i ansiktet, forsterket av gjenskinnet fra fargeglitrende snø. Østmarkas langstrakte nord–sør-vann sørger for det. Trivelige treff oppstår: Jeg kommer nordfra, ut av granskogmørket, seiler ut på et islagt vann og treffer der et lunkent, flommende solskinn sørfra. Et uvirkelig kraftig lys i ukene med lav sol.

Østmarka byr på flere slike vann liggende på rekke og rad, perfekt plassert for en solbrilletur. Jeg har tre sånne løyper jeg gjerne går sørover i hver vinter, så sant føret tillater det:

1. Mønevann, Fløyta og Røyrivann.
2. Krokvannene og Tappenbergvann i Østmarka naturreservat
3. Halssjøen, Drettvann og Skålsjøen (en del av Milorgløypa).

Vann-rekken med start på Halssjøen har nylig fått et ekstra pluss for meg. Det skyldes ikke at hogst har åpnet opp for enda mer sol, neida. Det dreier seg om en dunkel, liten stubb av denne flere kilometer lange strålende traseen.

Stubben starter der løypa over Drettvann, overfor Slettnebbet, svinger inn i skogen, og slutter øverst på Skålsjøen. Her i lett lende over frossen myr og sump har det vært fristende å øke farten.

Rasa gjennom skogen som ein elg.
Fekk den fine husken, den skiløpargynginga
som får deg til å tru
*at det skal vere slik.**

Jeg tenker sjelden på livet i vinterskogen når jeg i lykkelige stunder får til noe som ligner en fin husk. Tenker sjelden på mus i luftrom under snøen, på sommerfugler i trærnes sprekker, eller på grønne knopper i frostbeskyttende skjell. Men mellom Drettvann og Skålsjøen kan sånne tanker dukke opp nå. Grunnen er at løypa i dag går gjennom et naturreservat.

Tretjernhøla naturreservat ble opprettet i 2020 og har navnet sitt fra tre små tjern, slike små hull med vann i som Østmarka har flust med. I likhet med de langstrakte vannene, hører disse runde tjernene til Østmarkas særegne rikdom.

Reservatet er lite, 0,33 kvadratkilometer, og min løypestubb er kort. Jeg glir igjennom på noen minutter. Men, leser jeg på Miljødirektoratets faktaark:

«*Området er urørt og har relativ stor variasjon i topografi og vegetasjonstyper sett opp mot størrelse*». Og: «*Det er et godt potensial for sjeldne arter knyttet til død ved, fuktig skog og solvarm furuskog.*»

Jeg har en plan: Til sommeren skal jeg varsomt og langsomt labbe rundt her, med gummistøvler på beina og med artsorakelappen på mobilen i lomma.

* Utdrag fra Tor Obrestads dikt «Skituren».

Tiuren er en av de ikoniske artene som holder til i Østmarka, og nasjonalparken vil gi arten bedre beskyttelse. Foto: Kjell E. Sandberg.

Nasjonalparken i Østmarka er på oppløpssiden

Tekst: Bjarne Røsjø

Den endelige avgjørelsen om etablering av en nasjonalpark i Østmarka kan komme i løpet av høsten, etter at de fem Østmarka-kommunene samt en mengde organisasjoner og privatpersoner har sendt høringsuttalelser til Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Den siste kommunale høringsuttalelsen ble vedtatt 1. mars, da bystyret i Oslo stemte for nasjonalparken med et overveldende flertall. Se for øvrig lederartikkelen på side 2 og 3, som går nærmere inn på den politiske behandlingen av saken.

Men det er ikke bare bystyret i Oslo og de fire kommunestyrene rundt Østmarka som har uttalt seg om saken. I begynnelsen av mars var det levert inn ca. 100 høringsuttalelser.

Mye støtte fra DNT

Mange store viktige aktører støtter forslaget om den store og kortreiste nasjonalparken (alternativ 1) som er beskrevet i forslaget fra Statsforvalteren i Oslo og Viken (SF). Styret i Østmarkas Venner (ØV) satte spe-

sielt stor pris på høringsuttalelsen fra DNT Oslo og Omegn, som gikk krystallklart inn for nasjonalparken.

– Store sammenhengende naturområder kommer til å bli enda mer verdifulle i fremtiden, både med hensyn til bevaring av naturmangfold, som buffer mot klimaendringer og for gode naturopplevelser, skriver organisasjonen i sin høringsuttalelse.

DNT Oslo og Omegn er den største medlemsforeningen i Den Norske Turistforening, som har 98 700 medlemmer og mer enn 125 hytter på fjellet, i Marka og ved sjøen. Organisasjonen har et omfattende stinett og flere ubetjente hytter i Østmarka.

DNT har vedtatt en handlingsplan for natur, kulturarv og miljø for perioden 2021 til 2024. Planen sier blant annet at organisasjonen skal bidra til å hindre bit-for-bit nedbygging av norsk natur og arbeide for vern og bevaring av større skog-, fjell- og kystlandskap.

– Den foreslåtte nasjonalparken med tilstøtende friluftslivsområder i Østmarka passer svært godt til denne ambisjonen, framgår det av høringsuttalelsen.

Skiforeningen og idretten stritter imot

Men det kommer også noen innvendinger. Skiforeningen har tatt stilling mot nasjonalparken og skriver i sin uttalelse at friluftslivet allerede har gode vilkår gjennom markaloven.

– Nasjonalpark er ikke nødvendig for å sikre friluftslivet i Østmarka, skriver foreningen, og ber SF vurdere om en mildere verneform er mer egnet. De tre representantene for Fremskrittspartiet som stemte mot nasjonalparken da bystyret i Oslo behandlet saken, brukte argumentasjon i tråd med den som kom fra Skiforeningen.

Også Oslo Idrettskrets og Norsk organisasjon for terrengsykling (NOTS) ser helst at det ikke blir noe av nasjonalparken. NOTS er blant annet negative til de begrensningene SF har foreslått for bruk av elektriske sykler: At de kun skal kunne brukes på skogsveier og utvalgte traseer. Terrengsyklistenes organisasjon mener også at avgrensning av nasjonalparkområdet i sør må justeres, slik at et større område gjøres til friluftslivsområde.

Støtte fra andre naturvernere og NJFF

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) støtter det alternativet SF har anbefalt med en stor, tredelt nasjonalpark og en brem av friluftslivsområder mot vest og nordvest. NOA støtter også ØVs forslag om noen små utvidelser av nasjonalparken.

– Vernet fyller en mangel både i nasjonalparksystemet og i skogvernet. Her er det viktig å se de store linjene. Det blir et varig og verdifullt naturområde for friluftsliv, rekreasjon og folkehelse. Dagens friluftsaktiviteter skal fortsette, så sant de ikke sliter unødig på naturkvalitetene, skrev NOA i sin uttalelse.

Også naturvernorganisasjonene WWF, Norges Naturvernforbund og Sabima gir helhjertet støtte til Statsforvalterens anbefaling.

– Dette er en helt spesiell mulighet til å bevare et stort og i stor grad intakt skoglandskap like ved hovedstaden og den største befolkningskonsentrasjonen i Norge. Vernet fyller viktige mangler både i skogvernet og

Hvis du går stille og forsiktig gjennom nasjonalparken som kan bli vedtatt i løpet av høsten, er du kanskje så heldig at du møter skogens konge. Foto: Sverre M. Fjelstad.

blant Norges nasjonalparker. Verneområdet vil bevare store naturverdier, og samtidig bli et enda viktigere og mer verdifullt friluftslivsområde. Det er også spesielt verdifullt med et verneområde av så stor størrelse, skriver Sabima.

Norges Jeger- og Fiskerforbund i Oslo og Akershus skriver i sitt felles høringssvar at nedbygging av norsk natur er en av de største truslene mot det høstningsbaserte friluftslivet – jakt og fiske, sopp- og bærplukking. – Vi mener at vern av Østmarka etter alternativ 1, er det forslag som best ivaretar natur- og friluftslivinteressene i området, står det i høringsuttalelsen.

Videre framdrift

Statsforvalteren er nå i full gang med å vurdere alle høringsinnspillene, før embetet sender Miljødirektoratet et bearbeidet forslag til nasjonalparkens utforming og forskrifter. Direktoratet skal etter planen sende sin anbefaling til Klima- og miljødepartementet innen 15. juni, før et endelig vedtak kan fattes av Kongen i statsråd. Klima- og miljøminister Espen Barth Eide har uttalt at han forventer at regjeringen skal kunne behandle saken i løpet av andre halvår 2023.

Østmarkas Venner har samlet våre artikler om nasjonalparken i Østmarka på nett på en temaside med denne adressen: https://www.ostmarkasvenner.no/nasjonalpark-temaside/

En naturfabel

Tekst: Sigmund Hågvar

I en av Æsops fabler løper dyrene omkring og leter etter en diamant som skal finnes et eller annet sted. Sneglen stakkar, klarer ikke å følge med. Den ligger på diamanten, men vet det ikke.

Men også i vår tid finnes fabler:

En hovedstad hadde en diamant like ved seg, men folket enset den ikke. Alle var travelt opptatt med sitt. Ja, noen skadet faktisk diamanten, uten å tenke over det. Så var det noen som en dag sa: Er vi ikke heldige som har en slik fantastisk skog like ved? Et ganske stort og spennende landskap med daler og åsrygger, blinkende vann, rislende bekker og bortgjemte myrer der stillheten bor. Stort nok til at du kan finne en fredelig leirplass, spennende nok til å utforskes, og kronglete nok til å gå seg bort. Der inne spiller orrfuglen i kjølige vårmorgener. Og beveren pusler med sitt i tjernet. Kanskje oppdager du fiskeørna som er vendt tilbake fra Afrika, til det samme reiret i den samme, gamle furua.

Kanskje finner du en orkidé på et sted hvor ingen har vært. Kanskje finner du roen. Kanskje finner du deg selv.

Og kanskje finnes diamanten også i fremtiden?

Bukketjern – et av de fantastiske stedene i Østmarka. Foto: Sverre M. Fjelstad.

Den første rødmerka skiløypa i Østmarka

Tekst: Lars Rogstad

Den første tilretteleggingen for skiløping i Østmarka skjedde ved at det ble markert traséer for skiløyper på et turkart. Den fysiske merkinga og tilrettelegginga i terrenget skjedde mye seinere, og rødmerkinga på trærne langs løypa skjedde først så seint som i 1934. Det er interessant at dette skjedde først i Østmarka – akkurat som for blåstiene.

Det er verdt å merke seg at sommermerkinga var mye tidligere ute, med oppsetting av skilt og merking i terrenget på 1920-tallet. Det var Friluftsklubben som i 1925 merka den første blåstien og satte opp det første skiltet ikke langt fra Skullerudstua.

En skiløper langs lysløypa mellom Østmarkskapellet og Smalvann i januar 1959. Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

Det første Østmarka-kartet med inntegna skiløyper heter *«Kartskisse over terrænget om Sarabraaten (Kristiania Östmark)»* og er fra 1915. På dette kartet er det tegnet inn «skivei» med røde streker, slik vi kjenner det fra alle seinere turkart over Oslomarka. Disse aller tidligste løypene i Østmarka var altså ikke merket i terrenget, sannsynligvis fordi dette krevde mye mer ressurser enn «bare å sette streker på et kart», og de var avhengig av avtale med grunneierne. Men dette var helt sikkert løyper der det allerede var mange som gikk på ski, og vi får tro det var lokalkunnskap som lå til grunn for utvalget av løyper.

Men hva var realismen i noen av disse skiløype-traséene? Flere av dem bærer preg av «skrivebordsarbeid» og at karttegneren ikke selv har gått i det aktuelle terrenget på ski. Noen av løypene følger ofte sommerstier, og de går til dels opp og ned veldig bratte helninger, som for eksempel ned fra Utsikten ved Sarabråten.

Behov for å skille sommerstier og skiløyper

Skiforeningen skriver i årsberetningen for 1934 at «*mange ikke er opmerksom på at «blåløipene» er merket for fotgjengere til som-*

merbruk og derfor som regel er lagt utenom myrer og dråg, ofte korteste vei tvers på åsene i krunglet, vanskelig lende.»

Det er altså konstatert at det er behov for å skille tydeligere mellom sommerstier og skiløyper, som ikke da var merket. Skiforeningen skiver videre:

«... at man har derfor funnet det nødvendig å opta arbeide med rød-merking av skiløiper, og begynte som foran nevnt i vinter i Østmarka. Kommende vinter vil man også ta fatt i Nordmarkas nordre del i den utstrekning man får grunneiernes tillatelse. Hvor sommer- og vinterveier faller sammen vil der bli en rød ring over eller under den blå, men hvor skiveien forlater sommerveien til rømerkingen alene vise skiløperen den vei han bør følge.»

Dette var altså begynnelsen på den omfattende rødmerkinga av skiløyper som vi kjenner i dag. Merkingen i terrenget ble allerede fra starten av utført med den rødfargen som fortsatt brukes. Skiforeningen skriver om dette i årboka for 1935:

Merkingen utføres med rødmaling på trestammene. Vi har i år forsøkt litt forskjellige farver i – Nordmarka og Østmarka rød blymønje, i Lillomarka en blanding av blymønje og sinober.

Allerede på 1920-tallet var det dialog mellom Skiforeningen og Friluftsklubben om merking av skiløyper. På et møte i desember 1928 ble det enighet om at all merking av skiløyper skulle utføres med rød farge, men selve merkingen i terrenget startet altså først fem år seinere.

Den første rødmerka skiløypa i Østmarka

Den første rødmerka skiløypa gikk i terrenget sør og øst for Nøklevann, jf. beskrivelsen i årboka for 1935:

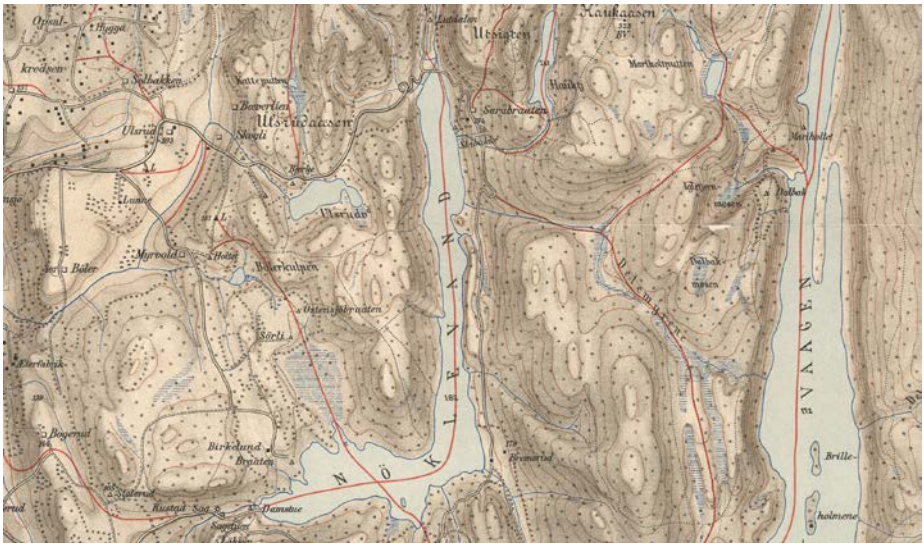

Kartskisse over «terrænget om Sarabraaten». Utsnitt av kart fra Norges Geografiske Oppmåling i 1915. Original i Statens kartverk.

Rød-merkingen av skiløiper som ifjor blev påbegynt i Østmarka, er blitt fortsatt i vinter.
.....
I Østmarka (se skissen) er merket den løipen som Akers kommune lot oparbeide ifjor sommer. Denne går fra Nøklevann (syd Bråten gård) over Skullerudåsen-Rundvann-Smalvann-Ødegården (Skogsbr.)-Slettfjell til Brandtårnet. Løipen er lagt i lett lende og kan uten vanskelighet brukes også av mindre øvede skiløpere. Løipen gir de morsomste utforrenn om den gåes med Brandtårnet som utgangspunkt, altså i motsatt retning av den ovenfor nevnte.

For de mere øvede skiløpere har man i Østmarka den rekke av løiper som Skiforeningen lot merke med signalrødt (mørkrødt) ifjor vinter. Disse siste løiper er også lagt inn på kartskissen.

Løypa gikk fra sørsiden av Nøklevann over Skullerudåsen mot Rundvann og Smalvann, videre mot Ødegården og passerte (den nå nedlagte) plassen Skogsbråten, over Slettfjell og til toppen av Haukåsen.

Samling i bånn!
Denne løypa er sannelig frisk nok, jf. Skiforeningens beskrivelse «*de morsomste utforrenn om den gåes med Brandtårnet som utgangspunkt*». Deler av løypa og utforkjøringene passer også godt med Ole Reistads berømte uttrykk om «samling i bånn» fra vinter-OL i 1928; dette passer unektelig godt for en løype som seinere ble oppkalt etter Ole Reistad.

Even Saugstad skiver at «det var de to Ole´ne Ole Reistad og Ole Messelt som tok initiativet til denne løypa. Og at navnet på løypa de første årene dermed naturlig nok var Ola-løypa. Dette stemmer bra med opplysningene fra Skiforeningen som at det var «*Akers kommune (som) lot oparbeide*» løypa. Ole Messelt var skogforvalter for daværende Aker kommunes skoger, og Ole Reistad fra Furuset var en svært aktiv idrettsutøver.

Løypa er bare delvis merka i terrenget i dag, og noen strekninger er markert som «historisk skiløype» på Skiforeningens løypekart. Hele løypa er vist på 1939-utgaven av Østmarka-kartet til A/S Bærumsbanen.

Navnene på skiløypene i Østmarka
I Nordmarka – og da særlig i området rundt Tryvannsåsen – har det lenge vært vanlig med navn på utvalgte skiløyper, som for eksempel Skomakerløypa, Pariserløypa, Slagene, Måneskinnsløypa og Borchgrevinksløypa.

I Østmarka ble de første skiløypene navnsatt av karttegneren Knut Valstad på Østmarka-kartet til Oppsal IF fra 1964. Valstad skiver på baksiden av kartet at *«de navn som er satt på enkelte skiløyper er, bortsett fra Ole Reistad-løypa, døpt av karttegneren.»* Dette indikerer at navnet Ole Reistad-løypa allerede fantes og var i bruk da Østmarka-kartet ble utgitt i 1964.

Denne skiløperen ved Ødegården var på vei fra Skytten i 1931. Foto: Einar Øiseth / Østensjø lokalhistoriske bildebase.

Tor Valstad, som har videreført Knut Valstads arbeid med Østmarka-kartet, opplyser at det ikke er utenkelig at Knut Valstad kjente Ole Reistad godt både som idrettsmann og militær fra krigens dager. Da han overtok ansvaret for turkartet rundt 1970 lurte han litt på denne Ole Reistad-løypa som allerede da var lite i bruk, men Knut sa at vi fortsatt skulle hedre Ole Reistad ved å ha den med på kartet.

De løypene og strekningene som fikk navn av Knut Valstad i 1964 var:

- *Milorgløypa* – fra demningen i Nord-Elvåga, via Dammyr over Halssjøen og Drettvann, over Skålsjøen og Steinsjøen til Vangen. Navnet har ingen mer spesifikk tilknytning til Milorg og gutta på skauen enn at løypa går gjennom et område der det var mange Milorg-koier under krigen.
- *Næssløypa* – Nordre Skytten, Eggemosen, Skogsmosen, Kjærmosetjerna. Løypa er oppkalt etter eneboerne Albert og Johan Næs, som bodde og jaktet i denne delen av marka.
- *Sandbakkløypa* – fra Ødegården over Langvann via Smørhullet til Sandbakken
- *Plankeveien* – fra Ødegården, Sør-Elvåga, Eriksvann, Skjelbreia, til Vangenveien

I tillegg kommer altså Ole Reistad-løypa over Haukåsen via Hestehullet og Slettfjell til Skogsbråten. Seinere har noen av disse løypene fått nye navn på deler av strekningene, og det har også kommet til flere løypenavn, blant annet:

Påskeløypa / Valstadløypa (øst for Nord-Elvåga) er oppkalt etter Knut Valstad (1922-1976). Valstad tok initiativ til en «vannfri» løypeforbindelse mellom Mariholtet og Vangen, og opparbeidet denne løypa i begynnelsen av 1970-årene. Løypa het opprinnelig Påskeløypa og var anlagt slik at den ikke gikk

Dette kartet er hentet fra Skiforeningens årbok for 1935 og viser de merkede løypene i Østmarka det året.

over vann og våte partier, med den hensikt at traséen kunne brukes langt utover våren. Løypa byttet navn til Valstadløypa etter Valstads død i 1976.

Stakanløypa er oppkalt etter Kjell «Stakan» Staxrud (1925-2019). Løypa går fra veien på østsiden av Nord-Elvåga opp til møtet med Valstadløypa, mellom Dammyr og Gråbeinmosen. Dette var tidligere første del av Milorgløypa.

En utvidet artikkel med oversikt over kilder og litteratur vil bli publisert på Østmarkas Venners nettsider.

Rødrandkjukens hemmelige liv – og død

Tekst: Sigmund Hågvar

Rødrandkjuken, med sin karakteristiske gulrøde kant, er en av de kjukeartene som er lettest å kjenne igjen. Vanlig på døde og døende granstammer i Østmarka. Foto: Bjarne Røsjø.

Du har kanskje lagt merke til rødrandkjuken på dine vandringer i Østmarka? Plutselig oppdager du en «hylle» som står ut fra en død granstamme, blåsvart med en tydelig, gulrød kant. Rødrandkjuken lever tilsynelatende et stille liv, men i virkeligheten er det fullt av drama.

Denne historien kan jeg fortelle fordi jeg selv har opplevd den. Eller rettere sagt: studert den. Alt jeg forteller har skjedd i gammel granskog inne i Østmarka naturreservat, som snart trolig blir en del av nasjonalparken. Gammel granskog er full av små hendelser og historier, og mangt foregår i det små. I stillhet og tålmodighet, med små organismer som aktører. Men om de er små, og om det skulle gå langsomt, så virker de likevel inn på selve skogen. De utfører funksjoner som skogen ikke kunne vært foruten. For eksempel det å bryte ned døde trær – en økologisk nøkkelfunksjon slik at næringsstoffer kan sirkulere i økosystemet.

Rødrandkjuken er en sopp, og det du ser er bare selve fruktlegemet – altså det som produserer sporer. Det meste av soppindividet befinner seg inne i granstammen, i form av et nettverk av tynne tråder, såkalt mycél.

Der inne har mycélet kanskje bodd i mange år, før det omsider er blitt stort nok til å kunne spandere et fruktlegeme på utsiden. Soppen har spist opp en del av granstammen innenfra, slik at stammen er blitt svakere. Kommer det et kraftig vindkast, klarer ofte treet å holde seg fast med røttene, men stammen kan knekke en meter eller to over bakken. Slike «høystubber» har ofte rødrandkjuker på seg, noen ganger flere. Om det er samme «soppindividet» som har laget alle kjukene, vet man ikke.

Hvor gammel kan en rødrandkjuke bli?
Siden mycélet hele tiden bryter ned treverket inne i stammen, er det selvsagt begrenset

På undersiden av rødrandkjuken samler billen Gyrophaena boleti *seg i mai. Her legger den egg, og larvene utvikler seg inne i de trange porene. Billen hører til familien kortvinger (*Staphylinidae*). Foto: Sigmund Hågvar.*

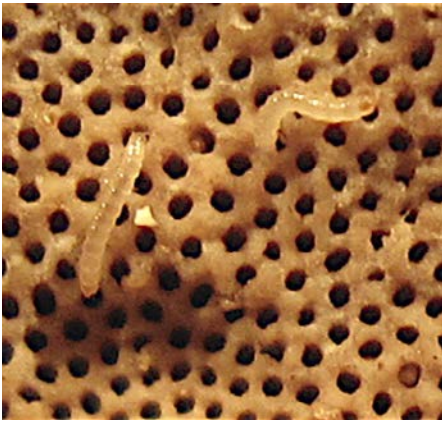

Larvene til kortvingebillen Gyrophaena boleti *er så tynne at de kommer inn i porene til soppen. Her er to larver en snartur på overflaten (kjukens underside) før de smetter inn i andre porer. Foto: Sigmund Hågvar.*

Den vakre billen Thymalus limbatus *er en av sporespiserne som besøker «nattens kafeteria». Den er ca. 6 mm lang og hører til familien gnagbiller (Trogossitidae). Foto: Oddvar Hanssen.*

hvor gammel en rødrandkjuke kan bli. For til slutt er «matpakken» oppbrukt. Ser man nøye på kjuken, har den ofte tydelige «valker», eller vekstsoner. Det er fristende å tro at hver valk tilsvarer et år. Men er det slik? Jeg ville finne det ut.

Jeg festet nylonnetting under en del kjuker og festet den stramt med tegnestifter på overside. Kjuken har en svampete struktur og langsom vekst og vokser derfor gjennom maskene i nylonnettingen, slik at denne blir innvokst i kjukelegemet. Neste år, på samme tidspunkt, la jeg på ny netting, men i en annen farge. Slik fortsatte jeg i flere år. Og svaret? Jo, oftest legger hver kjuke på seg to lag hvert år, ett om våren og ett om høsten, gjerne i perioder med høy fuktighet i skogen. Så man teller antall valker og deler på to. Enkelte individer av denne kjuken blir i hvert fall atten år. Ikke verst for en sopp?

Døde kjuker blir gjennomboret og uthult av bestemte arter av biller og midd. Nedbrytningen tar fem år. Foto: Sigmund Hågvar

Billen Cis glabratus *er et par mm lang og deltar i nedbrytningen av døde kjuker. Billen hører til familien kjukeborere (*Ciidae*). Foto: Oddvar Hanssen.*

Den lille billen som lever på undersiden – hva vet man om den?

Hvis du titter på undersiden av rødrandkjuker like etter snøsmeltingen i mai, kan du oppdage mange avlange, svarte, små biller. Den heter *Gyrophaena boleti*. Arten virker helt avhengig av kjuken, for den legger eggene sine på undersiden, og de tynne larvene lever inne i de trange porene hvor sporene produseres (se bilder). Både de voksne billene og larvene lever nok delvis av sporer, men når larvene blir store, er sporeproduksjonen slutt. Da ser det ut til at de gnager mycél på innsiden av porene. På høsten er billene borte – trolig overvintrer de helt andre steder, kanskje i skogbunnen? Men om våren, like etter snøsmeltingen, tar de til vingene, lukter seg fram til kjukene og koloniserer disse.

Nattens kafeteria

Når vi får litt varmere dager i mai, starter rødrandkjukene sin sporeproduksjon. Og det er ikke små mengder med sporer som slippes ut. Sporene er ørsmå og driver med vinden gjennom skogen til nye granstokker. Men sporer er næringsrike, så det er ikke bare den nevnte billen som vil spise dem. En lang rekke av skogens biller lukter seg fram til rødrandkjukene.

Dette skjer særlig om natten, fant jeg ut. Jeg fulgte en del kjuker døgnet rundt – om natten med hodelykt. En rådyrbukk som ble skremt i nattemørket laget en gang et brøl som jeg aldri glemmer. Men er man insektforsker, må man tåle litt av hvert.

Det viste seg at en rekke biller fra ulike familier dukket opp på kjukene og spiste sporer. Ofte satt de faktisk på oversiden av kjuken, og i lyset fra hodelykten kunne jeg se at skyer av sporer som ble sluppet ut på undersiden, på magisk vis steg opp og la seg oppå kjuken. Var det en slags statisk elektrisitet som gjorde dette? I hvert fall ble kjukens overside omdannet til en «nattens kafeteria» for mange av skogens biller. Om alle kom flygende, vet jeg ikke. Kanskje noen lå skjult om dagen mellom barkskjell i nærheten av kjuken og krabbet fram når mørket kom. Natten var nok den trygge tiden å besøke kafeteriaen på, for det å ikke bli spist er en av skogens viktigste lover.

Kroppen til kafeteriagjestene var ofte helt dekket av sporer. Og når billene fløy videre, var sporene gratispassasjerer til nye stokker, der billene kanskje skulle legge sine egg. Så billene og soppen hadde gjensidig nytte

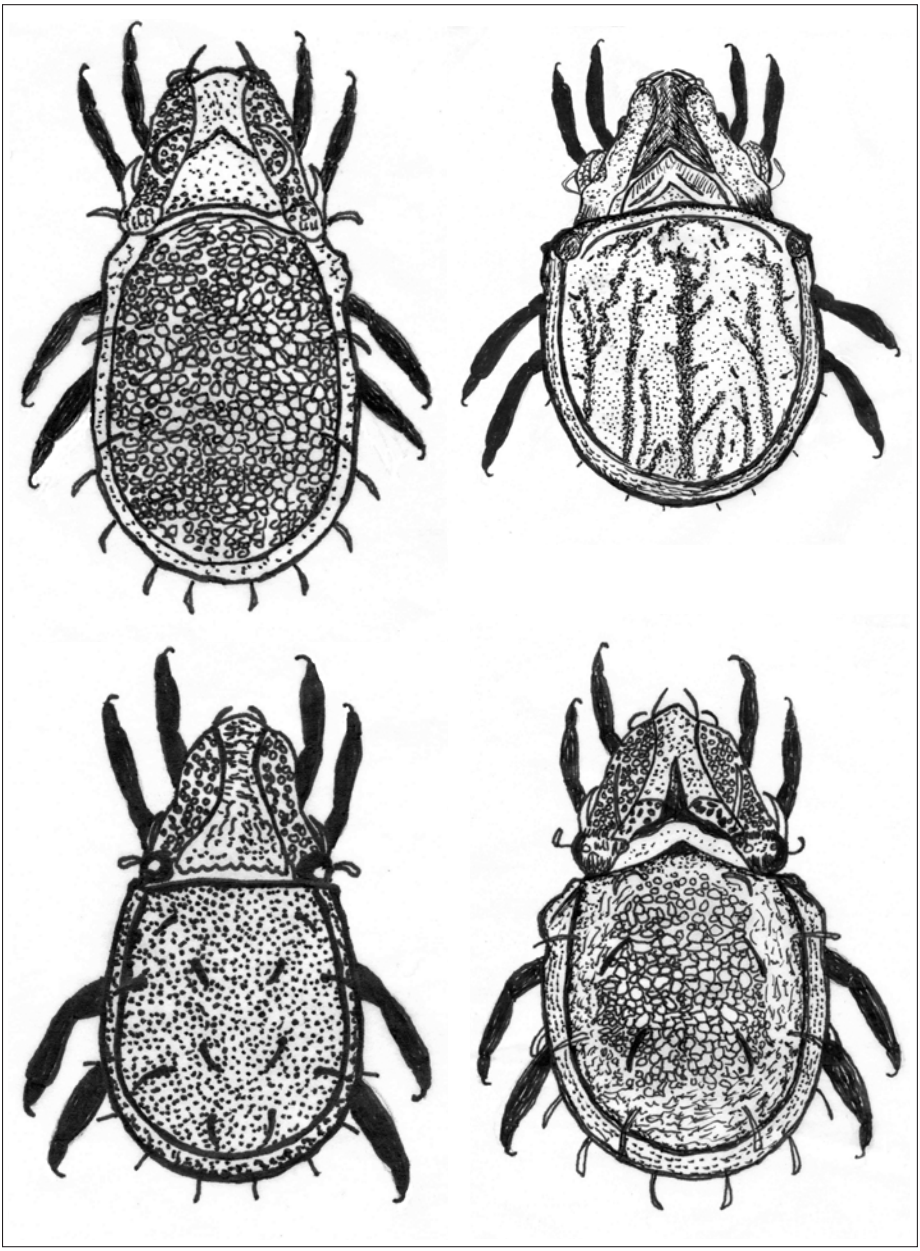

Disse fire ørsmå middartene, alle i slekten Carabodes*, bidrar til å bryte ned døde kjuker. I naturen er disse middene omtrent en halv millimeter store. Tegning: Sigmund Hågvar.*

av hverandre: Billene fikk mat og soppen fikk transport.

Hva skjer når rødrandkjuken dør?
Da begynner et nytt lite drama – eller skal vi si kappløp? For en død rødrandkjuke er attraktiv mat for spesialister blant små nedbryter-dyr. Det er to grupper av dem: En type barkbillelignende biller av slekten *Cis*, og ørsmå midd av slekten *Carabodes*. Hvordan de finner fram til en nylig død kjuke, vet jeg ikke. Men de kommer, de formerer seg og blir tallrike. Billenes larver og middenes ungstadier (nymfer) spiser opp hele kjuken innenfra, og til slutt detter den fra hverandre i småbiter og støv. Denne nedbrytningen tar fem år. Man kan lett oppdage de døde rødrandkjukene, de er svarte og hullete (se bilde). Plukk dem gjerne fra hverandre og prøv om du kan se noen av nedbryterne der inne.

Hvis du er heldig, kan du oppdage enda en organisme som bryter ned døde rødrandkjuker: Det er en annen sopp, nemlig den Gule snyltekjuken (se bilde). Den kan sees som gule flekker på den døde kjuken, eller den kan vokse rett ut av stammen mens den spiser på rødrandkjukens tråder inne i trevirket.

En del av økosystemet
Rødrandkjukens liv og død inneholder altså flere historier, både som levende og død. Den er en del av skogens mange stille prosesser, og mange arter har nytte av den. Så neste gang du ser en levende eller død rødrandkjuke, vet du litt mer om dens liv og levnet, både som levende og død.

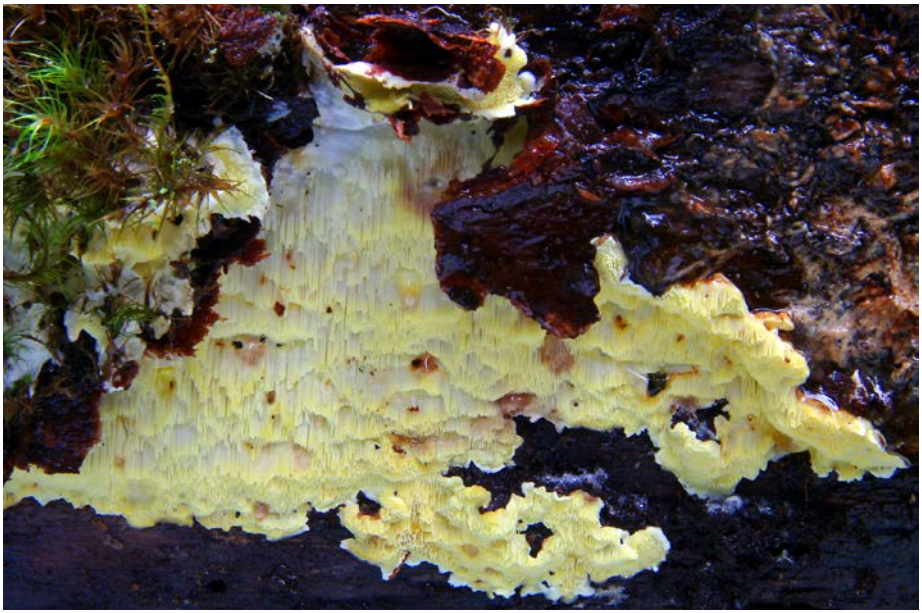

Den gule snyltekjuken vokser på døde rødrandkjuker, eller den snylter på rødrandkjukens tråder inne i veden og kan vokse ut av selve stammen. Foto: Tom Hellik Hofton.

Guidet tur fra Sandbekkstua til Barlindåsen og Blåtjerngrana

Hva: Guidet tur
Hvor: Oppmøte ved Sandbekkstua
Hvem: Bjørnar Thøgersen og ØV
Når: Søndag 14. mai kl. 11:00

Vi inviterer til guidet tur til Østmarkas høyeste topp Barlindåsen (398 moh).

Turen starter ved Sandbekkstua på Løvenstad. Vi går langs Åmotdammen inn til Ramstadslottet naturreservat før vi starter stigningen opp mot Østmarkas tak. Her oppe tar vi en velfortjent lunsjpause med mulighet for å beundre utsikten. Tilbaketuren tar oss blant annet forbi Blåtjerngrana. Guide på turen er tidligere styremedlem Bjørnar Thøgersen.

Terrenget er kupert og stedvis bløtt. Deler av turen går utenfor sti. Godt skotøy og klær etter vær!

Vi går i rolig tempo med pauser. Totalt vil turen ta ca. fire timer.

Ta med drikke og solid matpakke.

Alle er hjertelig velkomne. Arrangementet er gratis og det er ingen påmelding.

Buss til Sandbekkhallen fra:

Oslo bussterminal: 300 (Blystadlia)

Buss fra Helsfyr: 300E (Blystadlia)

Buss fra Lillestrøm stasjon: 360 (Blystadlia)

Parkering: Sandbekken fotballbane/Løvenstad klubbhus

Barlindåsen; Østmarkas tak. Foto: Bjørnar Thøgersen.

Dugnad på Sarabråten

Hva: Dugnad
Hvem: Sarabråtens venner
Hvor: Sarabråten
Når: Søndag 16. april kl. 12:00

Nye og gamle dugnadsdeltakere og Sarabråten-entusiaster ønskes velkommen til dugnad ved hustuftene på Sarabråten søndag 16. april fra kl. 12.00. Da kan du bli med på å kutte småtrær, renske ruinene, plukke søppel og annet som gjør denne perlen enda mer skinnende. Ta gjerne med arbeidshansker.

Vi har redskaper og serverer pølser, kaffe og saft hvis du har arbeidslyst! Velkommen til en god arbeidsøkt og mye trivelig Østmarka-prat og kanskje en liten «hva var hvor»-omvisning på tunet.

Se gjerne www.sarabraten.no eller søk opp Sarabråtens venner på Facebook.

Sarabråten; en av Østmarkas mange perler. Foto: Espen Bratlie.

Følg med for oppdatert informasjon på

Guidet ettermiddagstur langs den første blåmerka stien i Østmarka

Hva: Guidet ettermiddagstur
Hvor: Oppmøte ved Skullerudstua
Hvem: Lars Rogstad og ØV
Når: Onsdag 24. mai kl. 17:30

Østmarkas Venner inviterer til guidet ettermiddagstur langs den første blåmerka stien i Østmarka – fra Skullerudstua og innover mot Rundvann, Smalvann og Langvann. Guide på turen er Lars Rogstad.

Turen starter ved Skullerudstua. Hvis vi får tid, går vi kanskje også innom f.eks. Dryppet og varden på Trolldalsåsen. Turen blir ca. 5 km lang (tur / retur), tar ca. tre timer, og vi går uansett vær – så ta klær etter vær.

Det blir orienteringer underveis om de første blåstiene og skiltingen i Østmarka, og om Friluftsklubbens arbeid på skilting og merking på 1920-tallet.

Ta med niste og drikke for en pause underveis.

Alle er hjertelig velkomne.

Arrangementet er gratis, og det er ingen påmelding; det er bare å møte opp ved Skullerudstua

Friluftsklubben i arbeid.
Bildet er fra 1925; fotograf O. J. Berg.

Guidet tur langs Plankeveien mellom Bremsrud og Langvann

Hva: Guidet tur
Hvor: Oppmøte ved Rustadsaga
Hvem: Lars Rogstad og ØV
Når: Søndag 30. april kl. 11:00-15:00

Østmarkas Venner inviterer til guidet tur langs Plankeveien mellom Bremsrud og Langvann.

Turen starter ved Rustadsaga. Vi går gjennom Grannedalen til murene ved Kruggmyr, og stopper også ved Cudriobakken, eller Lønningsbakken som den også er kjent som. Guide på turen er Lars Rogstad.

Turen tar ca. fire timer og går utafor stier og i til dels veldig vått terreng, så godt fottøy er nødvendig. Klær etter vær, og vi går uansett værmelding!

Ta med niste og drikke for en pause underveis.

Alle er hjertelig velkomne. Arrangementet er gratis og det er ingen påmelding.

Cudriobakken: et parti av Plankeveien. Foto: Espen Bratlie.

Innkalling til årsmøte i Østmarkas Venner

Tirsdag 20. april 2023 kl. 19.00 på Skullerudstua

Styret ønsker alle medlemmer velkommen til årsmøtet.

Dagsorden:

1. Valg av dirigent
2. Årsberetning for 2022
3. Regnskap og revisjonsberetning for 2022
4. Innkomne forslag. Styret foreslår en liten vedtektsendring som vil bli kunngjort på ØVs nettsider
5. Fastsettelse av kontingent
6. Godkjenning av styrets forslag til budsjett for 2023
7. Valg

Pause med kaffe og marsipankake

Etter pausen inviterer vi til foredraget:

Opplev Østmarka – kulturminner fra alle tider

ved Lars Rogstad.

Cudriobakken. Foto: Espen Bratlie.

Årsberetning for Østmarkas Venner 2022

1 Styret, tillitsverv, medlemmer og økonomi

1.1 Styrets sammensetning og øvrige tillitsvalgte
Styret i Østmarkas Venner har i perioden bestått av:

Helga Gunnarsdóttir, leder	x
Johan G. Ellingsen, nestleder	x
Kristin Lund	x
Sigmund Hågvar	x
Ingunn Lian Nylund	
Bente Lise Dagenborg	
Øyvind Pettersen	

Varamedlemmer

Lars Rogstad	x
Rolf Kristian Medbøe	x
Linda Steen-Brungot	x

Valgkomité

Anders Baumberger, leder	x
Kjell Erik Sandberg	x
Ingvild Melvær Hanssen	x

Revisor
Langseth Revisjon AS
v/ Fredrik W. Langseth x

x bak navn viser at vedkommende står på valg på årsmøtet i 2023.

1.2 Styremøter og drift
Østmarkas Venner (ØV) har i løpet av året avholdt åtte styremøter. ØV har, i likhet med tidligere år, hatt et nært samarbeid med andre naturvern- og friluftslivsorganisasjoner og god kontakt med offentlige myndigheter. Styret har blant annet representert foreningen i ulike møter og deltatt i utredningsarbeid og annet arbeid. Uttalelser til statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter samt andre instanser utgjør en stor del av styrets arbeid.

Styret skjøtter selv driften av ØV, med unntak av medlemsarkivet. Styremedlem Ingunn Lian Nylund er ansatt som styrekoordinator i 50 prosent stilling. Mads Kristian Lian Nylund har vært medlemssekretær i 2022.

ØV byttet i 2020 medlemssystem, og systemet har blant annet gjort det mulig å tilby våre medlemmer eFaktura og Avtalegiro. Om lag 60 prosent av våre medlemmer mottar nå elektronisk faktura. Dette har redusert omfanget av plastpakkede medlemsblad, samt hvert år fra 2021 gitt en nedgang i antall medlemmer som må purres for ubetalt medlemskontingent.

1.3 Endelig fysisk årsmøte
Etter to år med pandemi var det et gledelig gjensyn mellom styret og om lag 130 medlemmer på årsmøtet 29. mars på Skullerudstua. Styreleder Helga Gunnarsdóttir gikk gjennom årsberetningen,

som ble presentert over hele 40 sider i årets første utgave av medlemsbladet *Nytt fra Østmarka*. Både årsberetningen, regnskapet for 2021 og budsjettet for 2022 ble enstemmig godkjent og applaudert av årsmøtet.

Valgkomiteens leder presenterte innstilling til valg av styremedlemmer. Varamedlem Bjørn Bakke og styremedlem Bjørnar Thøgersen hadde bedt om å få fratre. Øyvind Pettersen rykket opp fra varaplass til styremedlem. Lars Rogstad og Linda Steen-Brungot ble valgt inn som nye varamedlemmer. Styremedlem Bjørnar Thøgersen og varamedlem Bjørn Bakke fikk blomster som takk for flott innsats.

Valgkomitéen med Anders Baumberger (leder), Kjell Erik Sandberg og Ingvild Melvær Hanssen ble gjenvalgt.

Etter årsmøtet samlet alle seg i kaféen til kaker og kaffe og et hyggelig gjensyn. Etter pausen trollbandt Bjørnar Thøgersen og Kjell Erik Sandberg forsamlingen med lysbildeforedraget *På kryss og tvers gjennom Østmarka.*

1.4 Faggrupper
Foreningen har fire faggrupper: Plansaker, Skogbruk, Kulturminner og Informasjon. Foreningen har også et Sarabråten-utvalg med ansvar for minnestunden ved Milorg-bautaen. Det har følgende medlemmer: Ivar Ekanger (leder) og Steinar Saghaug.

1.5 Representasjon og deltakelse
Helga Gunnarsdóttir og Rolf Kristian Medbøe var delegater for ØV da Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) holdt sitt årsmøte. Gunnarsdóttir og Bjørn Bakke møtte for ØV på årsmøtet i Forum for natur og friluftsliv (FNF) i Akershus; Gunnarsdóttir ble valgt inn i valgkomiteen. Gunnarsdóttir og Ingunn Lian Nylund møtte for ØV på årsmøtet i FNF Oslo. Arne Bardalen, som er medlem i ØV, ble gjenvalgt som styreleder i FNF Oslo. Bente Lise Dagenborg er medlem i valgkomiteen i FNF Oslo. Lian Nylund representerte ØV i Sarabråtens venner, hvor Lars Rogstad er leder. Styreleder og flere styremedlemmer har holdt foredrag om nasjonalparken i ulike fora.

1.6 Medlemmer og æresmedlemmer
Ved årsskiftet 2022/2023 hadde foreningen 4200 medlemmer, hvorav 72 var organisasjoner og borettslag. Dette innebærer en netto avgang på 41 medlemmer sammenlignet med året før: Da hadde vi 4241 medlemmer, hvorav 71 var organisasjoner og borettslag. Antall innmeldte medlemmer i 2023 var 127. Av disse var 7 gavemedlemskap.

Det var totalt 168 avsluttede medlemskap. De fleste medlemskapene avsluttes på grunn av manglende innbetaling av medlemskontingent etter to purringer, eller at medlemmer er gått bort, er syke eller har flyttet til andre områder. Kun et fåtall utmeldinger skyldes uttrykt misnøye med foreningens arbeid eller standpunkter.

ØV har fem æresmedlemmer: Lise Henriksen, Sverre M. Fjelstad, Steinar Saghaug, Johan G. Ellingsen og Øyvind Pettersen.

1.7 Verving og profilering
Verving har som året før vært gjort ved at vi i stedet for vervestands har benyttet sosiale medier. Der har vi oppfordret de som følger oss og deler våre verdier og synspunkter, til å melde seg inn. Også flere medlemmer har bidratt til verving via sosiale medier eller på andre måter.

ØVs årsmøte ble arrangert på Skullerudstua 29. mars. Styremedlemmet Bjørnar Thøgersen (t.h.) og varamedlem Bjørn Bakke fikk blomster av Helga Gunnarsdóttir, som takk for flott innsats.
Foto: Bjarne Røsjø.

1.8 Kontingenten
Kontingenten har i 2022 vært på kr 200,- for enkeltmedlemmer og kr 500,- for bedrifter, borettslag og foreninger.

1.9 Økonomi
Foreningens økonomi er tilfredsstillende. 2022 har vært et år uten vesentlig påvirkning av pandemien, med et høyt aktivitetsnivå som gjenspeiler seg i foreningens kostnader.

Inntekter
Foreningens hovedinntekt er medlemskontingenten. Andre viktige inntektskilder er tilskudd og gaver, mva-kompensasjon og Grasrotandelen fra Norsk Tipping.

I 2022 var kontingentinngangen på kr 851 770, hvilket er på samme nivå som året før. Foreningen har mottatt kr 297 367 i tilskudd og gaver. Fra Oslo kommune mottok vi for sjette år på rad kr 100 000 i fast driftstilskudd, samt at vi etter søknad har mottatt et tilskudd på kr 50 000 til produksjon av medlemsbladet. Viken fylkeskommune har bidratt med kr 60 000 som tilskudd til friluftslivstiltak og kr 43 500 til Plankeveien-prosjektet. Fra Rælingen kommune har vi mottatt driftstilskudd på kr 4 000. ØV har også fått tilskudd og gaver på til sammen kr 39 867 fra medlemmer og andre – noe vi setter stor pris på. Vi er spesielt takknemlige for gaver i forbindelse med at vårt eldste medlem Mai Wesenberg gikk bort i en alder av 100 år. I note 10 til årsregnskapet er alle tilskudd og gaver listet opp.

ØV har også i 2022 hatt stor glede av Grasrotandelen ved at medlemmer og andre har gitt 7 prosent av innsatsbeløpet, noe som har resultert i kr 157 313 til foreningen. Fra Lotteritilsynet har

vi mottatt kr 95 062 i mva-kompensasjon, som også i år er full dekning av søknads-beløpet, dvs. uten avkortning.

Det selges fortsatt jevnlig noen eksemplarer av jubileumsboken fra 2016, noe som i 2022 ga en inntekt på kr 16 093.

Utgifter
Foreningens største ordinære utgiftsposter er: Redaksjonsarbeid, trykking og utsendelse (porto) av medlemsbladet *Nytt fra Østmarka* kr 381 276, samt lønnskostnader på kr 659 553 for lønn til styrekoordinator, medlemssekretær og styregodtgjørelse. Andre kostnader relatert til drift av organisasjonen var på kr 627 374. Inkludert i disse beløpene er ekstraordinære kostnader i forbindelse med følgende: Nye nettsider totalt 215 000, advokat i forbindelse med Marikollen idrettspark kr 62 500, og frikjøp av styreleder for arbeid med høringsuttalelse om nasjonalpark og annet arbeid, kr 71 000.

De totale inntektene var på kr 1 417 605 og de totale kostnadene var på kr 1 730 392. Når renteinntektene på kr 12 751 blir lagt til, ble foreningens underskudd på kr 300 036 som er omtrent i henhold til budsjett. Foreningens egenkapital er fortsatt god og utgjør per 31.12 2022 kr 1 807 367.

Årsregnskapet for 2022, revisjonsberetningen og styrets forslag til budsjett for 2023 følger etter årsberetningen.

Styret bekrefter at forutsetningen om fortsatt drift er lagt til grunn ved utarbeidelse av årsregnskapet. Styret mener at årsregnskapet gir et rettvist bilde av ØVs eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat.

2 Styrets arbeid

Etter to år med pandemi kunne ØV i løpet av våren oppta sitt normale arbeid med fysiske styremøter og årsmøte samt turer og arrangementer. Det positive vi sitter igjen med etter pandemien er at Østmarkas verdi for folkehelsa er blitt enda mer tydelig, og at vi har lært oss å delta i og arrangere digitale møter og ta i bruk nye digitale verktøy for å lette styrets arbeid. Også i 2022 har styret og ansatte nedlagt et stort arbeid, som har stor betydning for å ta vare på Østmarka.

På plansida har kommuneplaner i samtlige Akershus-kommuner og flere kommunedelplaner vært på høring. Dessuten har vi gitt innspill til flere reguleringsplaner. Samlet har vi 22 høringsuttalelser til alt fra kommuneplaner til detaljreguleringsplaner. Plansaken som vil ha størst negative konsekvenser for Østmarka er reguleringsplanen for Brudalen, som Rælingen kommune sendte på høring våren 2022.

Rælingen kommune foreslår å demme opp Fjerdingbydammen og den verdifulle biotopen i myra rundt med en 72 meter lang og 4,8 meter høy dam. Dammen er et så stort inngrep at det strider mot flere lover og forskrifter, noe Statsforvalteren i Oslo og Viken (SF) også påpekte i sin svært tydelige høringsuttalelse. Dessuten skal kommunen bygge en bred skogsbilvei gjennom Brudalen inn til Ramstadsjøen. Den vil bli et meget stort inngrep som også trenger tillatelse etter flere lovverk, noe ØV påpekte da vi sendte en meget skarp uttalelse hvor vi gikk imot hele planen og isteden foreslo å oppruste dagens turvei.

Styret i ØV hadde åtte styremøter og et ekstraordinært møte for å utarbeide sin høringsuttalelse om nasjonalparken. Foto: Bjarne Røsjø.

Vi har stadig påpekt at SF i sitt forventningsbrev til kommunene sier at «for kommunene som er omfattet av markaloven minner vi om at det er svært strenge rammer for hvilke tiltak som kan tillates innenfor marka».

Vi fortsetter å kjempe i motbakke mot raseringen av de gjenværende naturskogene i Rælingen og Lørenskog. Sammen med Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) har ØV gjennomgått og befart en rekke planlagte eller gjennomførte hogster og i mange tilfeller sendt klager på Landbruks-kontorets vedtak. Som i tidligere år legger landbruksmyndighetene ensidig vekt på skogeiers rettigheter, mens naturmangfold, friluftsliv og naturopplevelse tillegges ingen vekt og klagene våre blir avslått. En viktig grunn til økt hogst som går utover gammelskogen er svært høye tømmerpriser, men for naturen og friluftslivet er disse hogstene til stor ulempe. Høye tømmerpriser har nok vært den utløsende årsaken til at Losby Bruk AS søkte om bygging av en enorm skogsbilvei gjennom Østmarka mellom Elvåga og Halsjøen. Hvis veien bygges, vil den bli det største inngrepet i den delen av Østmarka siden høyspentledningen på 1980-tallet. ØV har nedlagt et enormt arbeid med befaringer og skriving av en meget solid høringsuttalelse, og vi har fått god støtte av NOA. Saken har ikke blitt behandlet politisk i Lørenskog ennå.

Rælingen kommune fortsetter å se igjennom fingrene med ulovligheter i utbyggingen av Marikollen, og styret valgte derfor å engasjere en dyktig miljøadvokat. Saken toppet seg bokstavelig talt da utbygger begynte å tilføre mer og mer masser på toppen av Marikollen, slik at toppen snart er den høyeste i Østmarka. Flere deler av utbygginga er ikke i henhold til reguleringsplanen som er stadfestet av Klima- og miljødepartementet (KLD). Vi har nå klaget kommunens vedtak, som vil tillate tiltakene i toppområdet, inn for SF.

Arbeidet med nasjonalparken har vært en hovedprioritet i styret, og saken har vært oppe på alle styremøter i de elleve årene vi har jobbet med saken. Vi har vært forberedt på at høringen ville utløse mye motkrefter, og disse har da også kommet til syne i løpet av høringsprosessen. Etter vår mening tyr noen av motstanderne til desinformasjon og «fake news» istedenfor saklige argumenter. Styret har imidlertid stor tro på at saken kommer til å bli avgjort på grunn av saklige argumenter; ikke av desinformasjon.

I 2021 besluttet ØV å arbeide mer helhetlig og målrettet med informasjonsarbeidet. Med en infosjef i deltidsstilling har det gitt seg utslag i stor økning av egne artikler på våre nettsider og

i sosiale medier. Vår styrekoordinator sender også ut et nyhetsbrev ved jevne mellomrom. I 2022 var tiden overmoden til å utvikle nye nettsider som ble lansert i desember. De nye nettsidene har et flott design og god struktur som får fram våre saker på en bedre måte enn tidligere. Vi er også så heldige å ha tilgang til mange gode bilder fra medlemmene, og disse kommer nå bedre til sin rette på våre nye nettsider.

3 Nasjonalparken, verneområder og naturmangfold

3.1 Nasjonalpark i Østmarka

Miljødirektoratet mottok 20. desember 2021 et konkret forslag fra Statsforvalteren i Oslo og Viken om opprettelse av nasjonalpark i Østmarka. SFs primærforslag var en tredelt nasjonalpark, på grunn av to kraftlinjer. Det nåværende Østmarka naturreservat ble foreslått som en del av nasjonalparken, men med tilsvarende strenge forskrifter som i dag. Videre anbefalte SF en brem av friluftslivsområder etter markaloven mot vest og i nord.

Miljødirektoratets respons kom 8. april 2022 og gikk ut på å sende tre alternative versjoner på høring, uten nærmere rangering:

1. Statsforvalterens primærforslag med noen justeringer
2. Nasjonalpark bare øst for den store kraftlinjen og naturreservat i de to andre delene
3. Utvidelse av Østmarka naturreservat til å dekke hele det nasjonalparkarealet som er angitt i alternativ 1

Disse tre alternativene dekket det samme totalarealet, og bremmen av friluftslivsområder ble beholdt.

Den 22. juni 2022 ble en viktig dag i nasjonalparksaken; da møtte klima- og miljøminister Espen Barth Eide opp ved Sandbakken sportsstue. Han var klar i sitt budskap: Regjeringen vil ha en stor og kortreist nasjonalpark i Østmarka på til sammen 54 kvadratkilometer (km^2). Det betyr at han går inn for SFs primærforslag. I tillegg skal tilgrensende områder på til sammen ca. 19 km^2 vernes som friluftslivsområder etter markaloven. Han lovet samtidig at nasjonalparksaken skulle legges ut på høring innen 15. oktober samme år, med tre måneders høringsfrist. Et endelig vedtak kan da fattes i 2023.

– Dette er bare helt fantastiske nyheter for naturen og for Østmarka og alle som er opptatt av gode naturopplevelser, sa en jublende glad styreleder i ØV.

Høringsdokumentene med de tre alternativer ble sendt fra SF én dag før fristen, altså 14. oktober. Høringsfristen var satt til 15. januar 2023. Temaet på ØVs høstmøte var selvsagt nasjonalparksaken, og statsrådens forslag om en stor og tredelt nasjonalpark ble godt mottatt.

Den internasjonale naturavtalen som ble inngått i Montreal i desember forplikter Norge til å øke sitt vernede areal betraktelig. Norges klima- og miljøminister var en viktig og aktiv deltager i forhandlingene. Naturavtalen kom på et gunstigst mulig tidspunkt for nasjonalparksaken!

2023 blir et avgjørende år for nasjonalparken. Da vil nasjonalpark-tanken være 12 år gammel, og hvis alt går etter planen kan vi få et vedtak om vern av Kongen i statsråd over sommeren.

Styggvassdalen i Losby Bruks skoger ble vedtatt vernet som naturreservat i desember 2022. Foto: Kjell E. Sandberg.

3.2 Styggvassdalen vernet som naturreservat

Styggvassdalen i Losby Bruks skoger ble vedtatt vernet som naturreservat i desember 2022. Området ligger et par kilometer nordøst for Losby Gods og består av to registrerte naturtyper – Styggevann/Linfjell vest og Andersen østskråning – samt området mellom dem.

Begge delområdene i det nye naturreservatet inneholder verdifulle rester av gammelskog og en rekke rødlistede arter. Styggevann/Linfjell vest er et område som står i kontrast til omgivelsene, både når det gjelder skogkultur og treslagsfordeling. Skråningen dekker en hel gradient fra sump til kolle og består av gammel skog med grove trær og relativt mye død ved av ulike slag.

Også området som kalles Andersen østskråning har mye død ved i til dels sene nedbrytningsstadier. Miljødirektoratets Naturbase beskriver området som en interessant gradient fra tørr furuskog til frisk granskog. Flere funn av svartsonekjuke kan signalisere en viss kontinuitet i tilgang på død ved, heter det.

Losby Bruk la i 2021 fram Styggvassdalen gjennom ordningen for frivillig vern, som baseres på en avtale mellom skogbruket og vernemyndighetene. Da SF ønsket synspunkter uttalte ØV at vi støttet verneforslaget og mener det er riktig – som foreslått – å inkludere noen partier med yngre skog mellom de to områdene. Vi anbefalte at nærliggende arealer – enten nå eller etter at vernet er vedtatt – kunne legges til for å oppnå et større reservat med mer egnet form. Nordøst for det foreslåtte området og over til Ramstadslottet naturreservat er det skog som begynner å nå en ganske høy alder, noe som taler for at forvaltningen bør undersøke muligheten for ytterligere frivillig vern med berørte grunneiere.

Det er ingen merka stier eller løyper i det foreslåtte verneområdet. Landskapet samt verneverdig og spennende skog og et uberørt preg gjør at området har natur- og opplevelseskvaliteter. ØV mente at forskriftene burde ta hensyn til dette og sikre området mot slitasje, slik at disse verdiene opprettholdes.

3.3 Ulven i Østmarka
I februar 2022 kunngjorde SF at ulvetispa som ble født i Østmarka i 2015 hadde dannet et revirmarkerende par sammen med en hannulv som var født i Bjørnås-reviret i Sverige. Hannen ble første gang registrert i Østmarka 12. januar, da det ble gjort funn av DNA fra ham ved Ekeberg gård i Enebakk.

Våren 2022 ble det født et stort ulvekull i Østmarka, og Rovdata har bekreftet at paret har åtte valper. I tillegg til lederhannen og ledertispa, ble det funnet spor av ei tispe som var kommet til Østmarka i løpet av året. Hun har vandret ut igjen og etablert seg i Rømskog sammen med en hannulv.

Det har vært ulv i Østmarka siden 2013. Før 2013 må man trolig tilbake til 1800-tallet for å finne ulveyngling i dette området, ifølge SF. ØV forholder seg til at Østmarka er en del av ulvesonen, og organisasjonen har plass til både ulvetilhengere og -motstandere. Organisasjonens rolle er å spre saklig informasjon, slik at interesserte kan ta standpunkt på et kunnskapsbasert grunnlag.

4 Skogbruk

Skogbrukssaken som helt klart har medført mest arbeid for ØV i 2022, er Losby Bruks søknad om få bygge en nesten fire kilometer lang skogsbilvei fra Bjønnebetveien inn til Dammyr mellom Halssjøen og Nord-Elvåga. Både befaringer og arbeidet med en omfattende høringsuttalelse har krevd mye tid og stor innsats fra mange. Det er en utførlig omtale av saken i punkt 4.2 under.

Foreningen har som vanlig også lagt ned mye arbeid i å følge opp landbruksmyndighetenes godkjenning av hogster, i all hovedsak i Lørenskog og Rælingen. Dessverre er det fortsatt slik at vi som regel får kjennskap til hogstplaner først *etter* at hogstmeldingen fra skogeieren er vurdert og godkjent av Regionkontor landbruk (Landbrukskontoret) for Lørenskog, Oslo og Rælingen. Da får vi kopi av deres vurdering og beslutning samt selve hogstmeldingen, og klagefristen på vedtaket er kun tre uker. Som regel er det nødvendig med en befaring før klagen eventuelt skrives, noe som kan være krevende å få til. Kommer søknaden på vinteren får vi ikke foretatt en biologisk kartlegging, noe vi ellers gjerne gjør sammen med NOA.

Verdens største skogsertifiseringssystem er *Programme for the Endorsement of Forest Certification* (PEFC). Formålet er å utvikle internasjonale krav til bærekraftig skogbruk og standarder. I april 2022 forelå det et høringsutkast til revidert versjon av den norske varianten, Norsk PEFC Skogstandard, utarbeidet av representanter for skogbruksnæringen samt miljøvern- og friluftslivsorganisasjoner. Dokumentet bar tydelig preg av å være et kompromiss mellom til dels svært ulike oppfatninger og interesser. Selv om det inneholder flere gode intensjoner, påpekte ØV i sin høringsuttalelse at forslaget var preget av altfor vage formuleringer som i praksis ikke vil bidra til å ivareta naturvern- og friluftslivsinteresser, jf. erfaringene med markaforskriften. Den nye standarden, som ikke avviker stort fra høringsutkastet, trer i kraft 1. mars 2023.

En av målsetningene i den reviderte skogstandarden er å øke andelen lukkede hogster, det vil si plukk- og tynningshogst og flater mindre enn to dekar. Det er en ambisjon vi gir vår fulle støtte til og som forhåpentlig kan bidra til å endre skogbruket i Marka de kommende årene. Hele 32 av de totalt 35 hogstene i Lørenskog og Rælingen vi fikk melding om i 2022 var latehogster.

30 dekar med gammelskog på Haukåsen ble rasert av en privat skogeier, som et bevis på at markaloven ikke beskytter mot flatehogst. Deretter ble eiendommen lagt ut for salg – og kjøpt av Oslo kommune. Foto: Bjarne Røsjø.

Den såkalte bærekraftforskriften til skogbruksloven ble i 2022 revidert og noe innstrammet, særlig med tanke på skogens rolle i klimaarbeidet. Her innskjerpes bl.a. kravet til (tettere) foryngelse etter hogst. ØV mente at hele forskriften har en altfor snever oppfatning av begrepet bærekraft, og hensynsparagrafene i naturmangfoldloven er overhodet ikke nevnt.

4.1 Hogst i Oslo

I slutten av november 2022 mottok ØV hogstplaner for Oslo kommunes skoger i perioden 2023–24. På grunn av nasjonalparkplanene har ikke kommunen laget hogstplaner for Østmarka de senere årene, unntatt et område sør for Hanåveien som er uaktuelt for vern i forbindelse med nasjonalparken. Området har ikke blitt drevet på lang tid, og kommunen ønsker nå å forynge skogen ved plukk- og tynningshogst over et areal på 230 dekar.

I årsberetningen for 2021 omtalte vi raseringen av 30 dekar med 95 år gammel opplevelsesrik naturskog ved Ulvenseter på Haukåsen. Det skulle vise seg at den private skogeieren ikke bare ville bli kvitt trærne: En stund etter at hogsten var gjennomført, ble eiendommen på totalt 48 dekar og hytta som står der lagt ut for salg. Dette endte med at Oslo kommune kjøpte den.

I tillegg har kommunen kjøpt en eiendom på 4,5 dekar på en åsrygg mellom Godlia og Sølvdobla. Dette er et fint område, men det blir skjemmet av noen få hytter som er i veldig dårlig stand. Det står ei hytte også på den tomta Oslo har kjøpt, men den er i fortsatt bruk og utleid fram til 2024.

Kommunen har som mål å bringe området tilbake til et attraktivt friluftslivsområde, også med tanke på den kommende utbyggingen i Stensrud/Gjersrud-området. Disse kjøpene gir håp om at skogen som er igjen på eiendommene, får stå i fred.

4.2 Hogst og veibygging i Lørenskog
I 2022 har ØV-styret behandlet flere tunge saker i Lørenskog.

Dammyrveien – en «monstervei» i Losbyskogen
Midt på sommeren dukket det opp en ny og alvorlig veibyggingssak i Lørenskog. Landbruks-kontoret sendte 1. juli en veisøknad fra Losby Bruk ut på høring, med høringsfrist 5. august. ØV reagerte umiddelbart og ba om å få utsatt fristen til 1. oktober, noe Landbrukskontoret etter hvert gikk med på.

Søknaden fra Losby Bruk, som nærmest fremstod som et anbudsdokument og med nesten uleselige kart, gjaldt bygging av en nesten fire kilometer lang skogsbilvei fra Bjønnebetveien, rett øst for Kavlebrumyr, og sørvestover til 17. mai-plassen og Skråbakkhølet, og deretter nordover på Svarvestolsbrenna og Gardfangåsen mot Dammyr. Der skal den slutte i nærheten av løypedelet ved toppen av Stakanløypa.

Veien planlegges bygd med bredde på mellom 4 og 6,5 meter, eksklusive grøfter og fyllinger. I hele veiens lengde vil en gate med minst 20 meters bredde bli flatehogd. I snitt vil det for omtrent hver 225. meter være enten et massetak (pukkverk), en parkeringsplass, møteplass eller snuplass som innebærer at veien i en lengde på 20 til 26 meter blir mellom 7 og 26 meter bred. Veien vil medføre omfattende utsprengning, og det vil bli mange store og skjemmende skjæringer og fyllinger. Ifølge Losby Bruk vil 2115 meter av veien være ombygging av traktorvei, mens 1745 meter blir ny vei.

Ifølge søknaden er veiens dekningsområde 4 283 dekar med produktiv skog, og det sogner om lag 23 000 kubikkmeter (m^3) hogstmoden skog til veien. Byggekostnadene for veien er beregnet til 5,9 mill. kroner, men 2,065 mill. av dette blir dekket av statstilskudd (!). Losby Bruk har dermed kommet til at det er mer lønnsomt å bygge veien og kjøre ut tømmeret med store tømmerbiler, enn å benytte terrengtransport. Denne «lønnsomheten» synes å være det viktigste argumentet for å bygge veien. Men en vurdering og tallfesting av de kostnadene veianlegget og påfølgende hogst påfører natur, opplevelse og friluftsliv er fraværende, både i regnestykket og i saksdokumentene forøvrig.

Området som berøres av den planlagte veien og tilhørende hogstplaner er på 7–8 km^2 og dermed litt under halvparten så stort som Østmarka naturreservat. Grovt sett avgrenses det av lysløypa fra Mariholtet til Vallerud og Knuttjernveien i nord, Elvåga/ Elvågaveien til Deledalen samt Sør-Elvåga i vest, kraftlinjen over Blåsyna mot Tretjerna i sør og kraftlinjen over Halsjøen samt Bjønnebetveien i øst.

Dette fremstår i dag som et intakt naturområde med store deler naturskog; det er veiløst og nærmest fritt for andre inngrep. Det byr på store natur- og opplevelsesverdier og er et svært viktig rekreasjons- og friluftslivsområde for store befolkningsgrupper i Oslo og Lørenskog, noe de mye brukte stiene og skiløypene her vitner om.

I løpet av august og september gjennomførte medlemmer av styret flere befaringer langs den planlagte veitraseen for å få et detaljert bilde av konsekvensene for landskap og friluftsliv. Dessuten deltok vi på en befaring i regi av Losby Bruk, hvor også andre berørte markaorganisasjoner og Landbrukskontoret var representert.

Fra Losby Bruks planlagte veitrasé sør for Kavlebrumyra. Her skal det sprenges en ca. 6 meter bred trasé, noe som vil resultere i store fjellskjæringer og steinfyllinger over en distanse på vel 600 meter. Foto: Lars Lindland.

Befaringene bekreftet at inngrepene blir mange og store. Den første delen av veien skal gå opp og over åsen på vestsiden av Løkebrudalen, hvor det er svært bratt med flere skrenter og smale hyller. For at veien skal være fremkommelig for tømmerbiler med tilhenger må det sprenges en ca. 6 meter bred trasé i åssiden opp til toppen, noe som vil resultere i store fjellskjæringer og steinfyllinger over en distanse på vel 600 meter.

Stikrysset og bekkedraget øst for 17. mai-plassen blir liggende under en fylling på to til fire meter. Selve 17. mai-plassen, hvor ulike friluftslivsgrupper har feiret nasjonaldagen siden 1923, blir kringsatt av vei på den ene siden og snuplass på den andre. En snuplass med diameter på 26 meter skal ligge i løype-/stikrysset rett ved Skråbakkhølet, hvor dagens terreng også senkes med to meter. Selve dumpa skal delvis fylles igjen.

I sti- og løypekrysset i sørenden av Svarvestolsbrenna blir veien liggende på en tre meter høy fylling, og derfra skal veien stort sett legges i løypetraseen og den blåmerkete stien nordover til Deledalen. På denne strekningen skal det også anlegges tre parkeringsplasser med 20 meters lengde hvor veien blir 16 meter bred, samt to snuplasser med en diameter på 26 meter.

Rett sør for løypekrysset i nordenden av Deledalen skal området sprenges og graves ut slik at veien blir liggende flere meter under dagens bakkenivå. Den store ospelunden i området vil dermed forsvinne.

Fra Deledalen til Dammyr skal veien legges oppå hovedskiløypa, som blir fullstendig utradert. På denne strekningen skal det anlegges to parkeringsplasser på 20 meters lengde og samlet veibredde på 16 meter, en møteplass, en snuplass med radius på 26 meter og ett massetak.

Til tross for dette hevder Losby Bruk i sin søknad at «Blåmerkede stier vil i begrenset grad bli berørt. … Veien vil bli bygget slik at den fremstår som minst mulig skjemmende i terrenget. Vårt mål er at vegen blir driftsmessig god og samtidig en attraktiv turvei».

ØV mener det blir absurd å bruke som argument for å bygge veien at man da vil unngå kjøreskader: Veien er et irreversibelt inngrep, mens kjøreskader som følge av terrengtransport lettere lar seg reparere. For øvrig registrerte vi på befaringene at de 2800 første meterne av veien må klassifiseres som ny vei, og at det kun er på de siste 1060 meterne fra Deledalen til Dammyr det vil dreie seg om ombygging av en traktorvei som er gammel og knapt synlig.

Veiens betydning for biologiske verdier er omtalt i et avsnitt på knappe fem linjer i søknaden fra Losby Bruk. Der hevder de at «Veien berører ikke områder med kjente miljøverdier» og at «Veien vil heller ikke berøre kjente viltbiotoper». Det er kanskje ikke underlig at avsnittet er så kort, for naturverdiene i dette området har ikke vært kartlagt på 20 år og trenger absolutt fornyet kartlegging.

Vi kan dokumentere at det berørte området inneholder en tiurleik som antas å være en av Oslomarkas største. Selve tiurleiken ligger kloss inntil den planlagte veien, herunder en snuplass og en parkeringsplass for skogsmaskiner. I tillegg er det flere kjente spillplasser og sesongbiotoper for orrfugl på myrer og omkringliggende områder langs den planlagte veien fra start til slutt. Det er også kjente lokaliteter for rovfugl, blant annet fiskeørn og hønsehauk, i nærområdet for veien. NOA har på frivillig basis kartlagt sopp/kjuker og funnet flere rødlistede arter.

ØV utarbeidet en meget omfattende og grundig høringsuttalelse der momentene som er omtalt over blir utdypet. Vi konkluderer med at søknaden fra Losby Bruk inneholder mange og svært detaljerte tekniske opplysninger om selve veien og snuplasser mm. På alle andre områder er den imidlertid mangelfull. Dels underkommuniserer og dels inneholder den feilaktige opplysninger om konsekvenser for naturmangfold, landskap og friluftsliv som skal hensyntas ved behandling av søknaden. Videre mangler søknaden nær sagt alle opplysninger som er nødvendige for å vurdere mulighetene for bruk og oppgradering av eksisterende veier i samme område uavhengig av eiendomsgrensene, slik landbruksveiforskriften § 3-3 krever. Dessuten viser vi til høringsuttalelser fra Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) og NOA og støtter deres vurderinger om at det må foreligge en stadfestet reguleringsplan for et så stort inngrep. Vi mener derfor at Lørenskog kommune skal vedta å nekte hele veianlegget bygget.

Det er kommet en rekke høringsuttalelser i denne saken, både fra privatpersoner og berørte organisasjoner. Dessuten fra Oslo kommune, som i sin uttalelse skriver at kommunen «… bruker normalt ikke å avgi høringsuttalelser til søknader om landbruksveier i nabokommuner, men gjør det i dette tilfellet på grunn av nærheten til Oslos del av Østmarka og tiltakets omfang».

Med unntak av Skiforeningen, er uttalelsene til veiplanene gjennomgående meget negative. Spesielt har vi merket oss uttalelsen fra en gruppe på 38 ungdommer med tilknytning til skimiljøet i Oslo øst. De går sterkt imot planene, som de mener vil medføre at et av deres viktigste friluftslivsområder blir rasert. Til myndighetene har de følgende spørsmål:

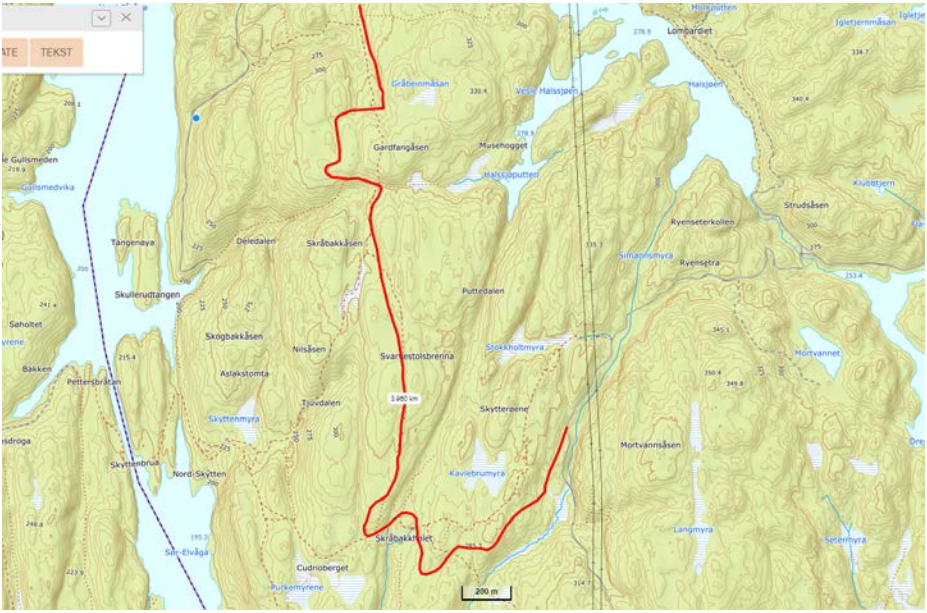

Kartene i Losbys søknad var lagd slik at det var vanskelig å forstå hvor veien skulle gå. Derfor måtte vi lage vårt eget kart (over). Illustrasjon: Lars Lindland.

«Hva teller mest? Skogeiernes behov for vei, masseuttak og effektiv tømmerdrift? Eller at vi som bor i landets tettest befolkede område får beholde Østmarka som en av de siste skogene hvor du fortsatt kan oppleve ekte natur som ikke er oppstykket av store inngrep?»

Saken er fortsatt til behandling ved Landbrukskontoret. På grunnlag av innstilling derfra, skal kommunestyret i Lørenskog fatte et vedtak. Men det blir neppe det siste ordet i denne saken.

Snuplass på Lintjernveien
I begynnelsen av april søkte OBOS, som er grunneier, om å få utvide en eksisterende snuplass på skogsbilveien som starter på parkeringsplassen ved Ekerud og går sørover langs Lintjern og på østsiden av Linås.

Etter å ha befart området kom vi til at det ikke var grunn til å gå imot planene. Terrenget er ganske flatt ved snuplassen, slik at utvidelsen bare ville medføre beskjedne skjæringer og fyllinger. I vår tilbakemelding til Landbrukskontoret ba vi dessuten om at det måtte fylles på jord inntil skjæringer og på kanten av fyllinger, slik at det gror til og på den måten demper det visuelle inntrykk av inngrepet.

Vi er derimot langt mer bekymret for hva denne snuplassen skal brukes til. Det er mye hogstmoden skog i området, og den kan etter hvert bli omformet til store hogstflater.

Klage på hogst ved Knuttjernveien
I begynnelsen av februar godkjente Landbrukskontoret flatehogst i til sammen 13 bestander, fordelt på ni flater, i området mellom Vestereng og Knuttjern. Med unntak av en flate vest for nordenden

av Knuttjern, ligger alle på østsiden av Knuttjernveien og nord for Knuttjern. Skogen her tilhører Søndre Hauger gård. De aktuelle bestandene bestod hovedsakelig av gran, 72–100 år gammel, men to av bestandene var lauvskog. De ni hogstflatene skulle være på mellom 4 og 18 dekar.

Ved befaring av området observerte vi at mange av bestandene hvor det var planlagt hogst, bar tydelige preg av å være sterkt kulturpåvirket, tilsynelatende uten store biologiske verdier. Skogbildet i disse bestandene var dessuten sterkt preget av tørke- og billeskader med mye stående og liggende død ved.

Men tre av bestandene hadde verdier som tilsa at de burde spares for hogst. Et av dem, hvor det skulle hogges ca. fem dekar, var et lauvbestand som var en viktig jerpebiotop. Dessuten er rene lauvbestand svært viktig for viltet.

I et tilgrensende bestand var det foreslått en hogst på åtte dekar. Også her var det et betydelig innslag av lauvskog. Dessuten gran, hvorav enkelte trær var svært store og gamle. Et bekkedrag skjærer gjennom bestandet, og omkring dette er det god fuktighet og mye død ved. Området utgjør derfor en potensielt viktig biotop som burde kartlegges for truede arter. Under vår befaring var ikke det mulig på grunn av snøforholdene. Til gjengjeld oppdaget vi en smal, gammel driftsvei for hest og doning. Den var meget forseggjort med høye tørrmurer av stein og er et høyst bevaringsverdig kulturminne som ikke synes å være registrert. Ved en eventuell hogst vil denne driftsveien trolig bli rasert. At den ikke var nevnt i hogstsøknaden eller i svaret fra Landbrukskontoret, kunne tyde på en noe mangelfull befaring i forbindelse med utredningen og behandlingen av hogstsøknadene.

I det tredje av bestandene som burde spares, skulle det hogges en flate på 18 dekar. Terrenget her, som er til dels svært kupert på grunn av to koller, bød på store opplevelsesverdier. På kollene var det store, gamle og krokete furutrær som dominerte. Ellers i bestandet, hvor det er flere bløte partier, er det bjerk og fleraldret gran som preger skogbildet. De to kollene utgjorde verdifulle viltbiotoper, særlig for elg, og det er svært viktig å bevare slike. I tillegg ville det bli store terrengskader på grunn av fuktige grunnforhold, selv ved vinterdrift. Vi registrerte også at bestandet grenset mot en ganske ny hogstflate, og den samlede flaten ville trolig overstige 30 dekar.

I tillegg til kvalitetene nevnt over, så vi at området nordøst for Furuberget ville fremstå som en nesten sammenhengende hogstflate dersom alle de 13 godkjente hogstene ble gjennomført.

Etter vår oppfatning ville hogstene være et klart brudd på § 7 om søknadsplikt i markaforskriften, der det blant annet heter at «Dersom hogsten kan føre med seg vesentleg ulempe for friluftsliv, naturmiljø, landskap eller kulturminne, jf. formålet i § 1, kan kommunen nekte hogst, eller gi pålegg om korleis hogsten skal gjennomførast».

ØV besluttet derfor å klage på Landbrukskontorets vedtak om å godkjenne hogst i de tre bestandene omtalt over. Klagen ble sendt 21. februar, og 11. mai mottok vi Landbrukskontorets vurdering av klagen. Som vanlig var de ikke enige i våre vurderinger og så ingen grunn til å omgjøre sitt vedtak. I tillegg hevdet de at kulturminner – i dette tilfellet den gamle driftsveien – ikke er innenfor ØVs formål. Det til tross for at det i foreningens vedtekter står at ØV blant annet skal «Redde steder, bygninger og gjenstander i Østmarka av kulturhistorisk interesse». Landbrukskontoret har ikke mandat til å bestemme hva ØV skal jobbe med, og vi velger å tolke dette som nok et uttrykk for at Landbrukskontorets arbeid kan fremstå som overfladisk i denne saken.

Klagen gikk videre til Statsforvalteren for endelig behandling og vedtak. Det ble fattet 22. juni, og tradisjonen tro lente de seg helt og holdent på Landbrukskontorets vurdering og avslo klagen. Hogsten ble gjennomført høsten 2022 og vil bli fulgt opp og kontrollert av ØV.

De en gang så opplevelsesrike naturskogene i Rælingen hogges som aldri før. Foto: Bjørnar Thøgersen.

Hogst i Djupdalen
I midten av juni godkjente Landbrukskontoret søknader fra Losby Bruk om hogst i sju bestander, fordelt på fire flater, i Djupdalen og mellom Putta og veien mot Geitsjøen. Den ene av flatene ligger like ovenfor Djupdalskoia og innenfor grensen til Rælingen kommune. Skogen bestod hovedsakelig av gran, men med noe furu på en av flatene. Flatestørrelsene var på mellom 10 og 25 dekar og alderen på trærne 47 – 84 år. Det skulle benyttes forskjellige hogstformer: tynning, småflate/gjennomhogst, frøtrestilling og flatehogst. På grunnlag av denne informasjonen prioriterte vi ikke å følge opp vedtaket.

4.3 Hogst og veibygging i Rælingen
Arbeidet med å fjerne den opplevelsesrike naturskogen og rasere turområder i Rælingen fortsatte med uforminsket kraft i 2022, til tross for de sterke reaksjonene dette vakte i 2021. Vi mottok meldinger om til sammen 19 flatehogster i bestander som inneholdt trær eldre enn 100 år, de eldste var 134 år. Samlet areal for hogstflatene var 278 dekar, som tilsvarer arealet av 39 fotballbaner.

De fleste av disse hogstflatene ligger i og på siden av Brudalen, sør for Fjerdingbydammen. Dessuten er det to større flater på og vest for Hansefellåsen. Tømmeret fra flatene omkring Brudalen er kjørt ut på turveien som går i dalen, mens det fra Hansefellåsen er kjørt ut på turveien som kommer opp fra Sørli. På grunn av tidvis svært fuktige forhold i skogen ble veien sørover fra Fjerdingbydammen raskt ødelagt, og enkelte steder ble den gjort om til en gjørmepøl hvor det var umulig for turgåere å ta seg frem. Forholdene vakte sterke reaksjoner hos brukerne av området og ble blant annet omtalt i et oppslag i Romerikes Blad i begynnelsen av november.

Til tross for dette godkjente Landbrukskontoret i slutten av november søknader om ytterligere fire hogster som forutsatte utkjøring av tømmeret på den ødelagte turveien i Brudalen.
I tilbakemeldingene til skogeierne påpekte etaten riktignok at:

«Det er for øyeblikket en pågående drift som har medført skader på traktorveien innover Brudalen fra Fjerdingbyputten. Dersom driften skal gjennomføres i 2022 må traktorveien settes i stand før jul, slik at denne kan benyttes som skiløype kommende vinter.»

Dette må kunne sies å være virkelighetsfjernt og uttrykk for en arrogant holdning overfor friluftslivet i området.

Det hører med til historien at Landbrukskontoret 29. desember ga den ene skogeieren utsatt frist til 6. januar med å avslutte hogsten, og samtidig beskjed om at «Sporskader i traktorveien skal utbedres så fort forholdene ligger til rette for det». Den viktigste innfartsåren til Østmarka i Rælingen har derfor vært ubrukelig for skigåing denne vinteren. I løpet av desember ble også skiløypa fra Sørli til Fjerdingbyputten ødelagt i forbindelse med hogsten ved Hansefellåsen.

Klager på hogsttillatelser
Umiddelbart etter at Landbrukskontoret hadde godkjent hogstsøknadene i slutten av november, gjennomførte en feltbiolog fra NOA flere befaringer i området sør for Fjerdingby-dammen og ved Hansefellåsen. På bakgrunn av observasjonene som ble gjort, vedtok NOA å klage på to vedtak om å godkjenne henholdsvis tre hogster ved Brudalen og hogstene ved Hansefellåsen.

Klagene gjelder fire forhold/mangler i Landbrukskontorets vurderinger av søknadene:

– Landbrukskontoret har ikke vurdert de omsøkte hogstene etter naturmangfoldlovens §§ 9-12. Lovens § 7 krever at §§9-12 vurderes og at «Vurderingen skal fremgå av beslutningen». Dette er en saksbehandlingsfeil som medfører at vedtaket er ugyldig.

– Den godkjente hogstformen – flatehogst – vil ytterligere øke den samlede belastningen for økosystemet av gjennomførte og omsøkte flatehogster i området, jf. nml. § 10. Den samlede belastningen for økosystemet av de omfattende flatehogstene er ikke vurdert i vedtaksbrevet.

  En gjennomgang av hogstmeldinger og vedtak de seneste årene viser økende avvirkning i området Fjerdingby – Marikollen – Brudalen – Hektnerhøgåsen – Flatby. Med unntak av visse begrensninger for enkelte koller i et fåtall bestand er hogstene godkjent som flatehogst.

– Godkjent hogstform – flatehogst – vil innebære vesentlig ulempe for landskapsverdier, naturmiljø og friluftsliv.

  Markaforskriften gir kommunen hjemmel til å nekte hogst eller gi pålegg om hvordan hogsten skal gjennomføres dersom «hogsten kan føre med seg vesentleg ulempe for friluftsliv, naturmiljø, landskap eller kulturminne», jf. formålet i forskriftens § 1.

– Bestandene har gjennomgående en skogstruktur som er godt egnet for alternativer til flatehogst. Slike hogstformer vil eliminere de vesentlige ulempene knyttet til landskap, klima og friluftsliv som følger av flatehogst.

ØV sluttet seg til klagene og sto som avsender sammen med NOA. Klagene ble sendt 28. november, og vi ba samtidig om at de ble gitt oppsettende virkning.

Hogsten førte til at Brudalsveien, den viktigste innfartsåren til Østmarka fra Rælingen, ble ødelagt. Foto: Bjørnar Thøgersen.

Men eieren av skogen ved Hansefellåsen hadde trolig merket seg utfallet av de tidligere klagesakene i Rælingen, for hogsten startet i desember mens klagen var til behandling.

Det viste seg selvfølgelig at skogeieren ikke tok en stor risiko. Landbrukskontorets vurdering av den klagen forelå 15. desember. De kunne ikke se at klagen fremmet nye og avgjørende momenter i saken og mente at omsøkt hogstform ikke er i strid med reglene i markaforskriften. Den 29. desember forelå vurderingen av den andre klagen, og konklusjonen var den samme. Ingen av klagene ble gitt oppsettende virkning, og ved årsskiftet 2022/2023 var de hos Statsforvalteren for endelig behandling og avslag.

Hogster i Markas randsone

De øvrige hogstmeldingene i Rælingen gjaldt områder ved Ramstad gård samt øst og nord for vannet Gryta. Ved Ramstad var det søkt om flate- og gjennomhogst på to flater med samlet areal 37 dekar. Hogstene var opprinnelig omsøkt og godkjent i 2020, men ikke gjennomført innen fristen på to år.

I området ved Gryta gjaldt søknadene flatehogst på til sammen 39 dekar fordelt på sju flater. Skogen på disse flatene bestod hovedsakelig av gran, 95 – 109 år gammel. Dessuten var det søkt om frøtrestillingshogst i et område på 15 dekar med 134 år gammel furuskog.

På grunnlag av opplysningene i hogstmeldingene prioriterte vi å befare området der det var planlagt frøtrestillingshogst og ett av bestandene med granskog. Bestandet med furutrær omfatter koller med eldre furuskog på en svak bonitet med lite død ved. Dessuten er det en kunstig anlagt dam der med mulig forekomst av salamander. Rundt dammen er det stor løvskog med blant annet svartor.

Det er viktig at slike biotoper skjermes med en bred kantsone. Merkelig nok var ikke denne dammen omtalt i tilbakemeldingen fra Landbrukskontoret.

Det andre bestandet besto av barblandingsskog med spor etter tidligere hogst. Dessuten noen større furutrær som burde spares. Det var en del død ved, men ingen synlige tegn til sopper eller kjuker.

Ved befaringen merket vi oss at det gikk flere stier kloss inntil hogstområdet som ville bli berørt ved utkjøringen av tømmer. I tilbakemeldingen fra Landbrukskontoret sto det derimot at «Området har ingen merkede stier eller andre tydelige stier, og ser ikke ut til å være mye brukt til friluftsliv». Dette og den manglende omtalen av dammen gir grunn til å tro at området ikke ble grundig befart før det ble gitt tillatelse til hogst.

Vår konklusjon etter befaringen var at vi ikke hadde innvendinger mot selve hogstene, men det var viktig å ta hensyn til dammen og stiene.

Vandalisme ved Svarttjernet – Epilog
I årsberetningen for 2021 hadde vi en fyldig omtale av den omfattende raseringen av gammel naturskog i Rælingen og våre reaksjoner på det. Kapitlet ble avsluttet med omtale av vår klage på Landbrukskontorets vedtak om å tillate flatehogst av til sammen 21 dekar med 117 år gammel naturskog ved Svarttjernet. En glipp i forbindelse med ansettelse av ny skogbrukssjef førte til at klagen ikke ble behandlet før i januar 2022. Som vanlig konkluderte Landbrukskontoret med å avslå klagen, og saken ble deretter oversendt Statsforvalteren for endelig behandling og vedtak. Heller ikke SF så noen grunn til å endre sin praksis, og vedtok derfor i slutten av februar at klagen ikke skulle tas til følge.

4.4 Hogst og veibygging i Enebakk

Skogsbilveier hos Bjerke bruk
Bjerke bruk har de tre siste årene gjennomført en standardheving av sitt skogsbilveinett for å tilfredsstille dagens krav. I den forbindelse fikk vi 20. februar oversendt en søknad om bygging av tre mindre traktorveier som skulle ligge til bilveiene. Den ene strekningen ligger vest for Skredderstadtjern og er 150 meter lang. De to andre er hver på 100 meter og ligger nord for Vasetjern. I vårt svarbrev til kommunen påpekte vi at anleggene var mangelfullt beskrevet samtidig som vi sterkt motsatte oss bruken av knuste betongmasser som toppdekke. ØV rakk dessverre ikke å delta på en befaring langs traseene for de planlagte veiene.

Veiutvidelse ved Ekeberg
Sæterveien inn forbi Tuggerud i Ekeberg-skogen skal opprustes til veiklasse 3, og grunneier har søkt kommunen om godkjenning etter Markaforskriften/forskrift om landbruksveier. Det skal brukes masser fra et lokalt grustak og det blir noe sprenging der veien er på det smaleste. Veien ble 29. juni befart av ØV og NOA, som ikke hadde vesentlige merknader til prosjektet da det ikke berørte viktige naturtyper eller kulturminner.

Politiet henla anmeldelsen av hogst i Børter-skogen
Enebakk kommune anmeldte i oktober 2021 en hogst i den nordøstre delen av Børter-skogen, vest for Fudalen og Bikkjetjern-Helletjerna. I november 2022 opplyste Øst Politidistrikt til ØV at saken var blitt henlagt under henvisning til at forholdene lå for langt tilbake i tid. Hogstene var blitt gjennomført i flere omganger, men hovedsakelig i 2018. Foreldelsesfristen er svært kort – bare to år – for brudd på markaforskriften, og vi oppfordrer derfor våre medlemmer til å reagere raskt hvis dere oppdager hogst som kan være i strid med lovverket. Dette er dessverre enda et eksempel på at skogen og dens naturmangfold har et svært svakt rettsvern i Norge.

Enebakk kommune politianmeldte disse hogstene i Børterskogen, men politiet henla saken. Foto: Kjell E. Sandberg.

Bakgrunnen for saken var at turgåere hadde reagert på hogsten og klagd til ØV. Vi fant at det var gjennomført flatehogster som stedvis var mye større enn 30 dekar, som er den maksimale størrelsen per hogstflate som er tillatt i Østmarka. Dessuten har både markaforskriften og Forskrift om bærekraftig skogbruk klare krav til kantsoner mellom hogstflater og mot vann og vassdrag. ØV mente at hogsten trolig var i strid med disse kravene. Skogeieren hadde heller ikke oppfylt markaforskriftens krav til foryngelse og til å rydde stier for kvist og hogstavfall, og vi skrev derfor til Enebakk kommune og ba om en lovlighetsvurdering. Kommunen undersøkte saken og valgte å anmelde, blant annet fordi tre av hogstflatene var større enn det som er tillatt.

Det hører med til historien at Enebakk kommune anmeldte en hogst i Børter-skogen også i 2007. Den hogsten hadde foregått i en periode fram til 26. juni det året, ifølge et brev fra politiadvokaten som hadde behandlet saken. Men det brevet kom ikke før i 2010; da hadde saken ligget så lenge hos politiet at den var blitt foreldet.

5 Plansaker

Samtlige kommuner med unntak av Oslo har sendt revidert kommuneplan på høring. og flere av kommunene har også hatt kommunedelplaner eller lignende på høring. Vi har derfor sendt uttalelser til totalt 22 plansaker i 2022. I uttalelsene benytter vi anledningen til å understreke at Østmarka er uvurderlig i et folkehelseperspektiv, og vi forsvarer naturmangfoldet, markagrensa og det enkle friluftslivet. Mange av disse sakene kan være svært arbeidskrevende. Det er derfor gledelig å se at våre synspunkter noen ganger kan føre til endringer i kommunenes planarbeid.

5.1 Plansaker i Oslo

Badebrygge i Lutvann

Plan- og bygningsetaten godkjente høsten 2020 etablering av to badebrygger med landgang i Lutvann, der vedtaket var hjemlet i markalovens § 15. ØV klagde på avgjørelsen om unntak fra markaloven for den ene badebrygga. Her ønsket Bymiljøetaten i Oslo (BYM) å etablere ei brygge ved naturtypen *rik sumpskog* i nordenden i Lutvann, ved det vakre berget/odden rett nord for Nordholmen. Vår begrunnelse for klagen var at det måtte tas hensyn til denne naturtypen, men vel så mye at dette er ett av få grunne områder i Lutvann og derfor et viktig oppvekstområde for fiskeyngel og dessuten viktig tilholdssted for flere fuglearter. Vi ga uttrykk for forståelse for at det er behov for to badebrygger, men mente at BYM måte finne et bedre egnet sted for badebryggen som var planlagt ved sumpskogen. I 2021 ble vår klage dessverre avvist av Statsforvalteren.

I september mottok ØV Plan- og bygningsetatens godkjennelse av søknad om endring som omhandlet at nordre flytebrygge utgår, samt at det søkes om å endre form på gjenstående flytebrygge. Kommunen oppga at endringen gjøres for å komme ut til dypt vann, slik at brygga kan benyttes til å hoppe og stupe fra og at det er en fordel å tilrettelegge for økt bruk av vannet for bading (og fisking). ØV har derfor vunnet fram i denne saken, selv om kommunen ikke direkte bruker våre argumenter.

Terrengsykkelrittet

ØV avga i januar en uttalelse til søknad om å arrangere Terrengsykkelrittet 2022. ØV mener generelt at det er svært uheldig at store deler av Østmarka vest benyttes til et arrangement som innebærer voldsom slitasje på naturen og stinettet. Randsonen til Østmarka er Oslos mest brukte friluftslivsområde og nærturterreng for Oslos tettest befolkede områder. Områdene rundt Østmarksetra P-plass, Haraløkka og Skullerud er østkantens store innfallsporter til Marka – og startpunkt for de aller fleste som søker seg til skogs for å drive uorganisert friluftsliv.

Nærområdene hvor Terrengsykkelrittet gjennomføres inneholder de fleste av Østmarkas badevann, og er særlig viktige for småbarnsfamiliene og eldre. ØV mener at sykling i høy fart innebærer risiko for andre, som i praksis fortrenges fra sine nærområder og viktige turområder mens aktiviteten pågår. Det er ikke vanskelig å finne andre områder i nærheten av Oslo hvor brukerkonfliktene vil være langt mindre. I mindre befolkede områder vil også slitasjen på stier og nærturterreng være mindre problematisk, fordi naturen får anledning til å hvile og komme seg igjen etter et massivt besøk av harde brukere enn i sterkt befolkede områder.

IF Frøy fikk tillatelse til å arrangere rittet.

Sykkelritt i LNF-områdene på Skullerudstua

I 2022 søkte IF Frøy igjen om å arrangere både Kalas Cup og Norgescup/UCI-ritt på Skullerud. Begge arrangementene har mellom 300 og 500 deltakere over tre dager. ØV ba om at BYM skulle avslå søknaden om å arrangere de to rittene. ØV viste til at de omsøkte traseene ikke skulle gå i området som er regulert til idrettsformål, men isteden på Hestejordet og på kollen som er regulert til LNF-område. Vi minnet BYM om de politiske føringene fra behandlingen av Behovsplanen i politiske utvalg og bystyret i desember 2020, hvor et flertall bestående av medlemmene fra R, Ap, MDG, SV og V påpekte:

«… mens den organiserte idretten har ønske om høy grad av tilrettelegging, er friluftslivets behov gjerne det motsatte. For store deler av friluftsfolket er nettopp mangel på tilrettelegging – eller bare sparsom tilrettelegging – en forutsetning for utfoldelse. Det er særlig bekymring for gradvis nedbygging av Marka i nærområdene, hvor eldre og barn har mulighet til å drive friluftsliv. I de aller mest brukte friluftslivsområdene er slitasje i dag en utfordring. Hensynet til biologisk

ØV klaget på vedtak om å anlegge badebrygge ved dette flotte og viktige området. Nå er denne bryggen skrinlagt og en større brygge anlegges ved badeplassen. Foto: Jørn Areklett Omre.

mangfold, samt muligheten for å oppleve natur av akseptabel kvalitet taler for at organisert idrett som innebærer høy slitasje utøves utenfor marka.»

BYM tillot rittene til tross for dette, dog slik at antall runder som skulle sykles ble redusert, og uten tillatelse til permanente tiltak i LNF-området.

Midlertidig nedtapping av Fri-Elvåga
Våren 2022 sendte Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) på høring en midlertidig nedtapping av Fri-Elvåga. Bakgrunnen var at damanlegget er av eldre dato og ikke tilfreds-stiller gjeldende krav i dam-sikkerhetsforskriften med tilhørende retningslinjer. Vann- og avløpsetaten i Oslo kommune (VAV) planlegger derfor en ombygging av anlegget. Murdammen skal fjernes i sin helhet og ny betongdam etableres på samme sted. Betongdammen vil i hovedsak fundamenteres på fast lagrede masser, men også delvis på fjell. Nytt overløp i betong etableres sentralt på dammen.

ØV uttrykte forståelse for at dammen på Fri-Elvåga må rehabiliteres, men vi advarte mot det hastverket VAV igjen la opp til. Tilsvarende hastverk var tilfelle da demningen ved Nøklevann ble rehabilitert, og det førte til at den lave vannstanden vedvarte i unødvendig lang tid.

Fri-Elvåga er en av de største bynære innsjøene i Oslo og Lørenskog. Særlig for deler av Bydel Alna med om lag 50 000 innbyggere og Lørenskogs vestre deler er rekreasjonsverdiene knyttet til vannet og området rundt av stor betydning. Området representerer også store naturverdier og fungerer som viktig levested for planter og dyr.

ØV pekte på manglende vurderinger i søknaden knyttet til konsekvenser for friluftslivet mens nedtapping, anleggsarbeider og oppfylling av magasinet pågår. Vi kunne heller ikke se at det var vurdert avbøtende tiltak for å minimere konsekvensene for friluftslivet. Vi savnet også en vurdering av minstevannføringen i Ellingsrudelva både mens anleggsarbeidet pågår og under opptappingen. Etter vårt syn er de potensielle konsekvensene av anleggsarbeidet på naturmangfoldet størst i vassdraget nedstrøms dammen.

Vi påpekte også at det er drikkevannsmangel i Oslo kommune, og av den grunn frarådet vi at rehabilitering av dammen igangsettes i 2022. ØV ba NVE sørge for at VAV utsetter oppstart av rehabiliteringen av dammen til sommeren 2023 eller et tidspunkt når kommunen har god nok tilgang på drikkevann. ØV mente dette var viktig slik at vann fra Nord-Elvåga kunne brukes til minstevannføring i Ellingsrudelva og til at Fri-Elvåga blir fylt opp raskere etter endt anleggsarbeid.

Vi ba også om at det legges opp til en prosess med befaring og aktiv involvering av interessenter som tar tilstrekkelig hensyn til de omfattende brukerinteressene og naturverdiene i området.

VVA opplyste i juni at prosjektet vil bli utsatt til 2023 på grunn av manglende konkurranse i entreprisemarkedet. NVE ga tillatelse til tiltaket i november og stilte en rekke krav til VVA. ØV er fornøyd med måten NVE har behandlet søknaden og de kravene som NVE har stilt. Oppstart er nå utsatt til 2024.

5.2 Plansaker i Nordre Follo

Kommunedelplan for naturmangfold

Nordre Follo har utarbeidet en god plan for naturmangfold for den nylig sammenslåtte kommunen. I vår uttalelse til planprogrammet i august 2020, framhevet vi generelt behovet for bedre kunnskap om naturmangfoldet i skog. Kommunen har rimelig god oversikt over forholdene i kommuneskogene, men det har vist seg i flere hogstsaker at oversikten over trua arter og naturmangfold generelt er mangelfull i private skoger.

Vi anmodet derfor kommunen om å peke ut viktige områder med eldre eller gammel naturskog som kartlegges bedre med ny metodikk og at disse områdene så framkommer i planen og på naturmangfoldkartet. Delplanen må brukes aktivt både for å få til vern eller en annen form for bevaring av verdifulle biotoper i skogsområder, og i saksbehandling av søknad om hogst. Vi mente at kommunen deretter må avslå søknader om hogst i områder som er av verdi i dag eller som kan ha potensiale på litt lengre sikt, også for å binde sammen flere mindre områder som har biologiske verdier. Vi savnet en helhetlig omtale av skogforvaltning og om hvordan en skal sikre viktige naturverdier i skog.

ØV savnet en bredere omtale av kommunens viktige bidrag til etablering av nasjonalpark i Østmarka og det naturmangfold kommuneskogene representerer. ØV uttrykte sin glede over at kommunen bidrar til opprettelsen av nasjonalparken ved å tilby kommuneskogene til vern.

Revisjon av kommunens arealplan

Høsten 2022 la Nordre Follo sin revisjon av kommunens arealplan ut på offentlig høring. I samfunnsdelens ti arealstrategier slås det fast at markagrensa ikke endres og at blågrønne strukturer, viktige naturverdier og økologiske funksjonsområder styrkes og sikres mot nedbygging/fragmentering, noe ØV var fornøyd med.

ØV mente det er positivt at Nordre Follo skal bidra til å nå det nasjonale målet om stans av tap av naturmangfold og være arealnøytral, dvs. at ubebygde arealer ikke tas i bruk til utbyggingsformål før potensialet for fortetting og transformasjon er utnyttet. Det er også positivt at Nordre Follo er

Den gamle demningen ved Fri-Elvåga som skal fjernes og erstattes av en betongdam.
Foto: Bjarne Røsjø

pilotkommune som deltar i to prosjekter om arealregnskap og naturregnskap, samt at kommunen utarbeider en kommunedelplan for naturmangfold.

Kommunens bidrag til opprettelsen av nasjonalparken i Østmarka ved å tilby kommune-skogene til vern ble stadfestet med vedtak i kommunestyret 7. desember 2022.

5.3 Plansaker i Lørenskog
Revisjon av kommuneplanens arealdel
Lørenskog kommune sendte arealdelen av kommuneplanen på høring høsten 2022. FNs bærekraftsmål ligger til grunn for planen, og ØV er glad for at arealplanen slår fast at Marka, landbruksområdene og blågrønne verdier skal ivaretas og sikres. Kommunen viser også til Østmarkas viktige funksjon som natur- og friluftslivsområde lokalt og nasjonalt.

Vi understreket at det er ikke bare viktig at markagrensa ligger fast, men også at Markas innhold må tas vare på av hensyn til naturverdiene og betydningen for folkehelse, rekreasjon og friluftsliv. Kommunen har derfor et stort ansvar for å forvalte Marka etter ulike lovverk (plan-, miljø- og sektorlovverk) og vi mener at det ligger betydelige muligheter for skjønnsutøvelse med hensyn til å sikre Markas verdier bedre.

Kommunen understreker i arealplanen Østmarkas betydning for befolkningen, men planen gir etter ØVs mening minimalt med føringer for forvaltningen av Østmarka. Føringene i arealplanen

må reflektere Østmarkas betydning både for befolkningen og som levested for en rekke arter, hvorav flere er truet av skogbruk og arealinngrep. Et høyst aktuelt eksempel på denne mangelen på føringer er at ØV, med stor forskrekkelse, opplever at kommunen kan være i ferd med å tillate en omfattende nedbygging og varig endring av Markas verdier. Vi tenker her på søknaden om å bygge Dammyrveien, en nærmere 4 km lang massiv skogsbilvei med parkeringsplasser, snuplasser, velteplasser og møteplasser i et område som er nesten fritt for tekniske inngrep. ØV mener at å tillate et slikt irreversibelt inngrep med så stor nedbygging av natur, går på tvers av arealplanens mål om å sikre Markas verdier.

Vi minnet kommunen om at nær halvparten av de truede artene på rødlista lever i skog. Kunnskap om biologisk mangfold er også viktig for skognæringa. Slik vi ser det er kunnskap om biologisk mangfold i Marka mangelfull, og dette gikk tydelig fram i søknaden fra Losby Bruk om bygging av Dammyrveien.

Kommunen foreslår flere tilretteleggingstiltak i Østmarka. De fleste tiltakene er knyttet til oppgradering og lyssetting av skiløyper. ØV bemerket at selv om det ikke lages en reguleringsplan, må slike saker på høring til alle berørte parter. Vi ba kommunen vurdere om lyssetting av absolutt alle de foreslåtte løypene er nødvendig, all den tid hodelykter kan benyttes etter mørkets frembrudd. Vi minnet om at lysforurensning er blitt et større problem og gir forstyrrelser i naturen og at lysløyper krever en del energi. Vi ba Lørenskog kommune se hen til Rælingen kommune, som i sin sti- og løypeplan er meget opptatt av hvordan det er mulig å unngå lysforurensning.

ØV er meget fornøyd med at følgende føringer angående tilrettelegging i Marka er lagt inn i arealdelen i Lørenskog:

«Traseer skal ha god tilpassing til landskapet og ta hensyn til viktige natur- og verneverdier. Ved planlegging og rehabilitering av traseer, herunder vurdering av plassering i terrenget, bredde og dekke, skal hensynet til det uorganiserte friluftslivet, vern av naturverdier, landskapskvaliteter og kulturminner veie tyngst.»

ØV understreket at en skogsbilvei som Dammyrveien vil framstå i grell kontrast til disse føringene, som også bør gjelde for bygging av skogsbilveier.

Vi minnet om at Østmarka er rik på kulturminner, og at det den siste tiden har vært økt oppmerksomhet knyttet til at moderne skogbruk ikke tar godt nok hensyn til kulturminnene. ØV foreslo videre at kommunen i arealplanen legger til grunn at overskuddsmasser ikke skal brukes i Marka.

Kartlegging og verdsetting av friluftsområder
Lørenskog arbeidet i 2022 med kartlegging av friluftsområder og ønsket innspill. ØV viste til sin deltakelse i arbeidet med kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder i flere andre Østmarka-kommuner og sa seg svært fornøyd med at Lørenskog kommune – i likhet med Rælingen, Nordre Follo og Enebakk – har verdsatt hele Marka som «Svært viktig friluftslivsområde». Vi advarte mot å gi høyeste verdi til de delene av Østmarka som har høyest grad av teknisk tilrettelegging for friluftsliv og som har størst besøk. Mange søker seg også til områder som ligger «langt inne i skauen» eller som er lite tilrettelagt. Natur uten tekniske inngrep/tilrettelegging blir mer sjelden i Oslo-regionen, mens etterspørselen er stigende.

I Lørenskog er det noen slike områder igjen, dette gjelder særlig området mellom kraftlinja og Elvåga. Disse områdene gir mulighet for naturopplevelser som i regionsammenheng best kan beskrives som «rødlistet». Restnatur har en knapphet som det er viktig å ta vare på for framtidige

Dammyrveien og hogsten vil ramme viktige leveområder for storfugl og orrfugl. Foto: Lars Lindland.

generasjoner. Kriteriene for verdsetting gir rom for å legge vekt på naturkvaliteter og opplevelsesverdier. Mangel på inngrep eller tilrettelegging og muligheter for å oppleve stillhet og ro er i seg selv kvaliteter som bør vektlegges sterkt. Ved å verdsette høyt både mer tilrettelagte og ikke tilrettelagte områder i Østmarka, viser også kommunen tydelig at den hegner om begge typer verdier, noe ØV setter pris på.

Kommunens hjorteviltforvaltning
Kommunen sendte et forslag til hjorteviltforvaltningen i perioden 2022–2025 ut på høring. ØV fikk umiddelbart inntrykk av at det var lagt opp til en sunn og bærekraftig forvaltning som tok hensyn til både viltet og friluftslivet i kommunen.

ØV ser jakt og fiske som en viktig del av friluftslivet i Marka. Selv om disse aktivitetene ikke utøves av veldig mange, kan jakt og fiske være en spennende motivasjon for mer villmarkspregede friluftslivsopplevelser. For å unngå kollisjon med friluftslivet, verdsatte vi kommunens beslutning om ikke å jakte hjortevilt i helgene. Vi likte også at kommunen la opp til en «adaptiv elgforvaltning som innebærer både justering av jaktkvoter og jaktuttak med formål om å holde oppe elgtettheten, i årene når ulvefamilier blir etablert i Østmarka», som det stod i planforslaget.

5.4 Plansaker i Rælingen
ØV har levert ti høringsuttalelser til plansaker i Rælingen i 2022. I tre av sakene – kommunedelplanen for klima, energi og sirkulær økonomi; reguleringsplanen for Blystadlia, og det offentlige ettersynet av kommunens arealdel – fant vi grunn til å minne kommunen om Statsforvalterens forventningsbrev i 2022 til kommunene med følgende føringer for masse-forvaltning: «For kommunene som er omfattet av markaloven minner vi om at det er svært strenge

rammer for hvilke tiltak som kan tillates innenfor marka.». ØV mente at massedeponering i Marka ikke bør forekomme og foreslo derfor at § 5.2 bør utfylles med følgende setning etter siste setning: «Massedeponering innenfor markagrensa bør ikke forekomme».

Offentlig ettersyn av kommuneplanens arealdel 2022–2033
Våren 2022 kom kommuneplanens arealdel på høring. ØV støttet kommunens omtale av viktigheten av å ivareta naturmangfoldet, og at kommunen slår fast at de gamle barskogområdene i Østmarka med sin varierte topografi og vegetasjon, har et rikt naturmangfold. ØV var svært glade for at planforslaget ikke legger opp til nedbygging av nye jordbruks- og skogområder eller større arealer med natur. ØV påpekte at kommunen bør etterstrebe arealnøytralitet. ØV anmodet om at kommunen kommuniserer Østmarkas betydning som natur- og friluftslivsområde sett i et folkehelseperspektiv på en mer tydelig måte i arealplanen. Vi ønsket også at kommunen nedfeller en mer offensiv tilnærming til bevaring av naturen og ivaretakelse av friluftslivshensyn i sin arealforvaltning i Østmarka.

ØV mente det er viktig at alle Østmarka-kommunene tar ansvar for at all tilrettelegging i Østmarka utføres på en skånsom måte. Vi viste til en setning som er førende i Marka i Oslo, Lørenskog, Nordre Follo og Enebakk og mente at den burde legges inn i § 10.2 i arealdelen:

Ved planlegging og rehabilitering av ferdselstraséer, herunder vurdering av plassering i terrenget, bredde og dekke, skal hensynet til det uorganiserte friluftslivet, vern av naturverdier, landskapskvaliteter og kulturminner veie tyngst.»

Marikollen fra vondt til verre
Som gjort rede for i flere årsberetninger siden 2016 har ØV brukt mye tid og ressurser på å følge opp det vi mener er ulovligheter i deler av Marikollen skianlegg. Høsten 2021 fikk ØV nye bekymringsmeldinger om at det var deponert masser som utgjorde en enorm fylling på toppen av Marikollen skianlegg. Fyllingen er synlig langveisfra, og topografien og landskapet i Marka er endret vesentlig.

På ØVs befaring 29. januar 2022 ble det høyeste punkt på fyllingen målt til 386 meter over havet (moh.). Det naturlig høyeste punkt i terrenget før deponiet ble anlagt var om lag 370 moh. ØV sendte et skarpt brev til kommunedirektøren med kopi til blant annet ordfører og kontrollutvalget. Vi påpekte at i henhold til kart og tegninger av regulert og omsøkt tiltak som det er gitt tillatelse til, kunne vi ikke se at det er adgang til å heve terrenget til 386 meter over havet.

Vi påpekte at med det enorme massedeponiet som nå er kjørt opp til Marikollen, er det vanskelig å se for seg hvordan dette skal benyttes uten at det innebærer terrenginngrep utover det tillatelsen gir anledning til. ØV mistenker at det er tatt imot vesentlig mer masser i anlegget enn det er plass til innenfor gjeldende tillatelse. Det er ikke anledning til å etterlate overskuddsmasser i terrenget, da det vil være terrenginngrep utover reguleringsplanen og som da er uten tillatelse. I brevet tok vi også opp ulovligheter knyttet til tilførselsvei VS1.

Kommunen svarte ikke på brevet, og etter noen måneder fulgte vi opp. Vi fikk omsider et svar fra kommunen og arkitektbedriften Grindaker som ansvarlig søker. De bekreftet vår mistanke om at høyeste tillatte kote er 378 moh, og de bedyret at området skal istandsettes i henhold til reguleringsplanen. De dekket seg bak at området fortsatt er et anleggsområde og at det er snakk om midlertidig deponering. Men Grindaker mer enn antydet i brevet at de så for seg en endringssøknad til tillatelsen. På dette tidspunktet tok vi kontakt med en advokat, som siden da har bistått oss i denne innfløkte saken.

ØV-styrets befaring i januar avslørte at en enorm fylling på toppen er i ferd med å gjøre Marikollen til en av de høyeste toppene i Østmarka. Foto: Bjarne Røsjø.

ØV sendte et nytt brev til kommunen 16. oktober hvor vi etterlyste svar på en rekke spørsmål rundt avslutning av anleggsarbeidet, kontroll av ulovligheter, oppstart av arbeid med å tilbakestille midlertidig anleggsvei til tillatt størrelse, med mer. Kommunens svar var blant annet at kommunen ikke hadde kontrollert eller foretatt tilsyn med anleggsarbeidet. Videre skrev kommunen at de forutsatte at tiltakene var i henhold til reguleringsplanen. I svaret skjuler kommunen seg fortsatt bak at anleggsarbeidet fortsatt pågår.

I november sendte utbygger søknad om endring av gitt tillatelse, det vil si en slags ettergodkjenning av allerede gjennomførte tiltak. Søker skriver at i gjeldende tillatelse til tiltak datert 05.09.2016, er det i henhold til vedlagt teknisk plan tillatt å heve toppområder til kote +378. Skiklubben søker nå om å heve toppområdet i ny alpinbakke til kote +385, samt en liten forhøyning til +390 i et avgrenset område.

Kommunen ga tillatelse etter plan- og bygningsloven til den omsøkte endringen i begynnelsen av januar 2023. ØV mener at tiltaket ikke er i tråd med reguleringsplanen som er stadfestet av Klima- og miljødepartementet og at kommunen ikke har behandlet endringssøknaden etter markaloven. Vår advokat har derfor, på vegne av ØV, klaget på kommunens vedtak.

Reguleringsplan for vei i Brudalen og oppdemning av Fjerdingbydammen
Rælingen kommune begynte i 2014 å planlegge en beskjeden oppgradering av den gamle tur- og driftsveien som går sørover fra Marikollen-området gjennom Brudalen mot Ramstadsjøen. Etter hvert begynte planene å vokse, og ØV kunne i planprogrammet som var på høring i 2021 ane at planen ville føre til store naturinngrep. I april 2022 sendte kommunen detaljreguleringsplanen på høring. Hensikten med planen er å oppgradere dagens turvei/driftsvei til en skogsbilvei. Veien skal

fungere som turvei om sommeren og skiløype i vinterhalvåret, samt at den skal benyttes til tømmertransport i perioder. Reguleringsplanen skal også tilrettelegge for vanntilførsel fra Fjerdingbydammen til snøproduksjonsanlegget i Marikollen idrettspark.

Styret i ØV reagerte med forferdelse da vi studerte planene, og vi sendte en meget skarp uttalelse. Planen inkluderer bygging av en fem meter høy og 72 meter bred dam som vil demme opp et idyllisk myrtjern og myra rundt, som er en sterkt truet naturtype. En fersk kartlegging viste nemlig at den lille Fjerdingbydammen, som er omkranset av ei myr og ligger sør for skisenteret på Marikollen, er av en kalkrik type som kalles «rik åpen sørlig jordvannsmyr».

ØV påpekte at kommunen planlegger en skogsbilvei klasse 3 med møte- og velteplasser, samt to snuplasser for tømmerbiler. Selve veien skal bli fire meter bred inkludert skulder, men kommunens planer viser at den totale anleggssonen blir opptil 12 meter bred, påpekte ØV. Veien innebærer derfor et meget stort inngrep i en trang og nesten intakt dal som dessuten ligger tett inntil Ramstadslottet naturreservat. Bygging av en så bred vei vil føre til fjerning av så og si all kantvegetasjon langs bekken, samtidig som bekken skal flyttes til nytt bekkeløp eller en grøft på store deler av strekningen.

ØV påpekte også flere alvorlige mangler i reguleringsplanen. Det står ingenting i planen om at det foreligger godkjenning fra alle berørte grunneiere. Kommunen har ikke søkt om tiltaket etter forskrift om planlegging og godkjenning av veier for landbruksformål. ØV påpekte videre at det ikke foreligger tillatelse etter vannressurslovens § 11, som er nødvendig for å fjerne all kantvegetasjon langs Brudalsbekken. Dessuten har kommunen ikke fått tillatelse etter forskrift om fysiske tiltak i vassdrag, for å legge store deler av bekken i et nytt løp.

ØV mente at planene blir et av de senere års mest alvorlige angrep på naturverdiene i Østmarka. ØV anmodet kommunen på det sterkeste om å gå tilbake til de opprinnelige planene om oppgradering til en beskjeden og smal turvei og finne en ny vannkilde for snøproduksjon. NOA skrev en uttalelse som støttet ØV.

Statsforvalteren i Oslo og Viken uttalte seg også til planene og kom med skarp kritikk. – Planene vil få store negative konsekvenser for natur og miljø, skrev SF i et brev datert 30. mai. I februar 2015 hadde SF gitt tillatelse til å inkludere Fjerdingby-dammen i planområdet. Etaten påpekte i uttalelsen at det i ettertid har kommet fram at naturverdiene knyttet til Fjerdingbyputten er betydelig større enn det som ble lagt til grunn i 2015. SF er derfor «svært kritisk» til oppdemmingen av Fjerdingbydammen. – Det bør søkes andre løsninger for snøproduksjon som ikke har så klare negative konsekvenser, het det i brevet fra SF.

Kritikken bygger blant annet på en kartleggingsrapport som beskriver den åpne myrflata som en «rik, åpen sørlig jordvannsmyr», som er en sterkt truet naturtype. Myrskogdelen i sør har et høyt vannspeil og er fuktig selv etter lengre tørkeperioder, og SF påpeker blant annet at oppdemmingen her vil ha en negativ klimaeffekt. Planter som typisk vokser i kanten av tjern og dammer, slik som siv, vil føre til økt utslipp da deres hule stengler fører til en nærmest direkte transport av metan fra torva og ut i atmosfæren. I tillegg kommer tapet av myras evne til å ta opp karbondioksid. Tiltaket vil derfor ha en negativ klimaeffekt.

Tap av den åpne intakte myrflata og den mer påvirkete gjengrodde myrdelen vil være veldig negativt. Mosaikken mellom myr og åpne vannspeil som landskapselement er en viktig biotop for amfibier, som vil bli svært utsatt for neddemming. I myrområdet er det funnet fire av de fem norske amfibieartene: nordpadde, spissnutefrosk, buttsnutefrosk og småsalamander. Spissnutefrosk

Fire av Norges fem ambifiearter lever i Fjerdingbydammen, men kan bli truet av en oppdemming. Den rødlistede spissnutefrosken (bildet) er en av dem. Foto: Wikimedia Commons.

er en truet art på Norsk Rødliste, skrev SF, og tilføyde at området skiller seg ut fra øvrige våtmarksområder i Østmarka.

SFs konklusjon var derfor at forslaget vil ha store negative konsekvenser for Fjerdingbydammen. Inngrepene er i strid med vannforskriftens miljømål. Forslaget vil føre til at forholdene for ørret blir forringet, og at bekken og tjernet blir sterkt modifisert. Kommunen har heller ikke gjort vurderinger som fastslår at kravene i vannforskriften for å tillate ny aktivitet og nye inngrep i strid med miljømålene er oppfylt.

SF var også kritisk til veibyggingen og forutsatte at fysiske tiltak i vassdraget og omleggingen av bekker begrenses mest mulig. Etaten påpekte at hvis det skal gjennomføres tiltak i vassdrag som NVE ikke behandler etter vannressursloven, skal saken isteden behandles etter forskrift om fysiske inngrep i vassdrag. Fysiske tiltak i ferskvann er forbudt, og eventuelle inngrep vil kreve tillatelse. SF kom også med klare krav til utformingen av skogsbilveien. Bekken har partier med frodig kantvegetasjon, og SF ba om at det ved plassering og utforming av veien i terrenget legges vekt på å ivareta denne. Tap av kantvegetasjon fører til økt avrenning av næringssalter, økt fare for elveerosjon og redusert naturmangfold i og langs vassdrag, påpekte SF. Kommunen fikk også klar beskjed om at det skal opprettholdes et begrenset naturlig vegetasjonsbelte langs bekken. Kravet er begrunnet i vannressurslovens paragraf 11, hvor SF er myndighet. Fjerning av kantvegetasjon forutsetter at SF har gitt dispensasjon.

Planområdet ligger innenfor Marka, og SF har ikke innsigelsesmyndighet slik de har etter plan- og bygningsloven i områder utenfor Marka. SF fremmet derfor ikke innsigelse, men kommer likevel

til å ha en hånd på rattet. Det kommer klart fram i uttalelsens siste setning: «Dersom kommunen, til tross for vår fraråding, går videre med detaljreguleringsplanen skal kommunens endelige forslag sendes til Klima- og miljødepartementet, via SF, for stadfesting. Vi vil gi vår anbefaling til departementet i forbindelse med oversendelse til stadfesting».

På bakgrunn av SFs meget tydelige brev har kommunen innsett at den ikke vil få tillatelse til å ødelegge Fjerdingbydammen og myrområdet rundt for å produsere kunstsnø. Kommunen leter nå etter en ny vannkilde. Hva som blir kommunens neste trekk med Brudalsveien er ikke klart. Men slik ØV vurderer saken blir det vanskelig å bygge så bred vei i den trange dalen uten å gjennomføre inngrep i bekken og fjerne kantvegetasjonen. Her er kommunen avhengig av tillatelse fra SF etter både vannressursloven og forskrift om fysiske inngrep i vassdrag.

Kommunedelplan idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv
Høsten 2022 fikk ØV kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv på høring. Vedlagt planen var også utkast til Sti- og løypeplan. ØV var fornøyd med at kommunen har utarbeidet en egen sti- og løypeplan. Det var positivt at vi fikk gitt innspill i forkant av høringen og at det har vært god prosess mellom kommunen og Friluftsrådet, hvor ØV har en representant.

Selve kommunedelplanen berører flere saker som ØV er svært kritiske til som Marikollen, Fjerdingbydammen og Brudalsveien. Vi hadde derfor innspill som kan oppsummeres slik:

I forbindelse med utbygging av alpinanlegget i Marikollen har vi erfart med stigende uro at det som i planen beskrives som «kreative og løsningsorienterte» tilnærmelser til utfordringer i praksis er blitt et voldsomt naturinngrep, der vi mener at kommunen har omgått en reguleringsplan som er godkjent av KLD. Vi reagerte også sterkt på uttalelser i planen om at «innenfor markagrensa er det store arealer som ikke er utbygd», og vi undret oss over hva kommunen har i tankene med dette. Vi anmodet Rælingen kommune om å stadfeste at markagrensa ligger fast.

I kommunedelplanen heter det at «Østmarka er et svært viktig område for kommunens innbyggere til utøvelse av nettopp friluftsliv», men vårt inntrykk er dessverre at det gjøres altfor lite for å ta vare på naturkvalitetene i disse områdene. Opplevelsesverdiene med å gå i gammel skog ødelegges gjennom flatehogst og grelle eksempler på ødeleggelse av stier og løyper i nærområdene, uten at kommunens eget tilsynsapparat ser ut til å løfte en finger. Oppfordringen om sporløs ferdsel lyder dessverre som en hul frase når vi ser på resultatet av både skogsdrift, medfølgende terrengskader og masse-deponeringen og inngrepene i Marikollen og omegn.

Vi ba kommunen ha følgende mål som prinsipp inn i all arealplanlegging i Marka: «Traséer skal ha god tilpasning til landskapet og ta hensyn til viktige natur- og verneverdier. Ved planlegging og rehabilitering av traséer, herunder vurdering av plassering i terrenget, bredde og dekke, skal hensynet til det uorganiserte friluftslivet, vern av naturverdier, landskapskvaliteter og kulturminner veie tyngst».

ØV foreslo vinterbrøyting av skøytebaner på islagte vann. Dette er et billig og ressurseffektivt tilbud som i Rælingen bør kunne gjennomføres på både Myrdammen og Åmotdammen. Atkomsten til Marka er grundig behandlet i sti- og løypeplanen, men vi mente det er behov for en utfartsparkering ved Grini, som er en fin innfallsport til Østmarka.

ØV foreslo at målet under friluftsliv ble endret til «… skal sikre en behovsprøvd og *skånsom* tilrettelegging for et aktivt og *naturvennlig* friluftsliv». Vi oppsummerte våre innspill til tiltak i kommunedelplanen og sti- og løypeplanen i en oversiktlig tabell.

Rælingen kommune planlegger en skogsbilvei med en anleggssone som blir opptil 12 meter bred gjennom Brudalen. Foto: Bente Lise Dagenborg.

Åmotdammen badeplass
Rælingen kommune ønsker å oppgradere badeplassen ved Åmotdammen og ga Marka-organisasjonene anledning til å uttale seg i en tidlig planleggingsfase. Kommunen ønsker å utbedre grøntområdet og strandområdet, og dette vil likne på oppgraderingene ved Myrdammen.

ØV mener at tiltaket som beskrives i søknaden først må vedtas i en reguleringsplan. ØV er hovedsakelig imot at det kjøres inn masser til ulike formål i Marka, da tilkjørte masser etter vårt syn kan føre til at kommunen bruker Marka som «fyllplass». Slike masser vil også utgjøre en risiko for innføring av arter som ikke hører hjemme i Marka, avrenning fra elementer som påvirker naturen negativt, samt landskapsmessige endringer ved å forhøye terrenget og anlegge terrasser. ØV mente at det som grunnlag for søknaden må foreligge dokumentasjon over mengde, innhold og forurensingsvurdering av de tilkjørte massene samt en visualisering, av hvordan en ser for seg området etter istandsetting, med høydekoter og arealomfang og hvordan landskapet endres.

Oppsummert er ØV positive til tilrettelegging og ivaretakelse av naturkvalitetene ved badeplassen på Åmotdammen, men meget skeptisk til den omfattende oppgraderingen kommunen ønsker å iverksette. ØV savnet en dokumentasjon over tiltaket og en alternativ vurdering av en tilrettelegging i mindre skala, der kommunen vurderer å utbedre området ved å utbedre ujevnhetene og øke gressarealet i noen grad. ØV foreslo at kommunen inviterte til en befaring, men dette er foreløpig ikke imøtekommet.

Offentlig ettersyn av kommunedelplan klima, energi og sirkulær økonomi 2022–2033
Våren 2022 sendte Rælingen kommune denne kommunedelplanen på høring. ØV påpekte mange av de samme momentene som i våre innspill til arealplanen. I planen vises det til at

kommunedelplanen for landbruk skal revideres, og at denne revisjonen skal bygge opp under delplanen om klima, energi og sirkulærøkonomi. Forvaltningen av Østmarka er omfattet av naturmangfoldloven, friluftsloven, markaloven, plan- og bygningsloven, skogbruksloven, forurensningsloven osv. ØV ser behov for at kommunen unngår å dele Østmarka opp i ulike politikkområder. ØVs erfaring er at forvaltningen av Østmarka er fragmentert og at det mangler overordna og helhetlige mål. Vi minnet også om at Østmarka definitivt har en rolle i arbeidet med hensyn til klimatilpasning, hvor et intakt skogøkosystem er en forutsetning. I stedet for at Østmarka forvaltes gjennom en landbruksplan mener vi det kan fungere bedre å finne gode avveininger av ulike hensyn ved å forvalte Østmarka rettet mot relevante bærekraftsmål.

ØV mente det er positivt at kommunen vil ta en grundig gjennomgang og innføre en mer helhetlig og langsiktig masseforvaltning i kommunen. ØV er som nevnt ikke glad for økende bruk av overskuddsmasser i Marka, jf. utbyggingen av Marikollen og oppgraderingen av friluftslivsområdet ved Myrdammen. At massedeponier kan utgjøre et omfattende inntektsgrunnlag for berørte grunneiere og aktører, gjør at det må stilles ekstra strenge krav for å sikre kontroll med det.

Detaljregulering Tjonåsen
Tjonåsen ligger tvers overfor Nordby skole og utgjør et mindre toppområde som delvis grenser inn mot fylkesvei (fv.) 120. Her skal det bygges 67 eneboliger og 28 boenheter i tomannsboliger. Arealet er på i alt 175 dekar og det skal bygges en ny undergang under fylkesveien, noe som gjør det enklere for skolebarn ved Nordby skole å komme seg inn til badeplassen på Myrdammen. ØV stilte seg positiv til at det inne i byggeområdet settes av flere grøntområder, samt at det vil bli anlagt stier ut mot Marka i vest. Vi var også glade for at bekkekløften mot Myrdambekken i nordvest skånes for utbygging, fordi det er et viktig naturområde og en viltbiotop som må skånes mot alle inngrep.

Hansefellåsen sør
Hansefellåsen er et større nytt boligområde som nå er under klargjøring. Åsen ligger rett sør for Marikollen og vil få en direkte forbindelse hit via en kort turvei som, takket være ØV, ikke vil bli asfaltert. ØV var sterkt inne i utformingen av den første delen av boligområdet med turveien, men fant ingen vesentlige innvendinger mot den sørlige delen som grenser helt til Sørlidalen – der det går en nord/sørgående skiløype ned til Fjerdingbydammen.

Detaljregulering av Ulleråsen II
Detaljregulering av Ulleråsen II kom på høring og det planlegges utbygging av eneboliger/tomannsboliger samt en beredskapsvei/gangvei til Svarttjernveien mot nord og en mindre utfartsparkering. Planen skal legge til rette for tilgangen til Marka gjennom boligområdet. ØV hadde ingen merknader til de planlagte boligene. Vi reagerte imidlertid sterkt på at det skal anlegges en asfaltert vei i en blåmerket sti som er en viktig inngang til Østmarka. Vi kunne ikke se at det var gitt en begrunnelse for hvorfor utbygger ønsker å etablere en 230 meter lang lyssatt, asfaltert «beredskapsvei» som også skal fungere som gangvei i bakkant av et eldre boligområde helt inntil markagrensa.

Veien tenkes lagt i en stedvis fuktig og trang kløft som, med seks meters veibredde, vil forutsette mye sprenging med høy skjæring og tilføring av masser. Ved tilknytningen til Svarttjernveien vil om lag halvparten av veien bli anlagt der det i dag er kombinert skiløype og blåmerket sti. ØV uttrykte sterk motstand mot veiplanen, som synes å være et helt ubegrunnet inngrep i en fin sti og et naturområde. Vi ba om at planen for denne veien skrinlegges.

Oppstart av reguleringsplanarbeid for Blystadlia 245
Våren 2022 kom oppstart av planarbeid for Blystadlia 245 på høring fra Direktoratet for byggkvalitet. Planområdet grenser i nord direkte mot markagrensa i Rælingsåsen, samt at

Illustrasjon fra detaljreguleringsplan for boligfeltet Ulleråsen II som ligger helt inntil markagrensa.

Blystadveien skiller planområdet mot Østmarka i sør. ØV ba om at utformingen av boligområdet og bruken av arealene innenfor planområdet tar helhetlig hensyn til landskap og natur og at det ikke stenges for dagens bruk og naturlig ferdsel i området, da Marka og nærområdet er av stor betydning både for dagens befolkning, men også for de som ønsker å bosette seg i området. Vi forutsatte også at overvann håndteres slik at bekken øst for Sandbekkhallen ikke overbelastes med forurensning eller unaturlig flomproblematikk. Denne bekken er en del av Oslomarka-vassdragene og er vernet. Vi viste til Naturbase hvor dette går fram.

Kommunen ber om at det utredes om masser kan gjenbrukes, og at det må vurderes miljøkonsekvenser av bortkjøring av masser. ØV støttet dette, og vi mente at bortkjøring av masser må beskrives slik at en vet hvordan overskuddsmasser vil bli håndtert.

5.5 Plansaker i Enebakk

Planprogram for kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv 2022 – 2030

Planprogrammet var på høring sommeren 2022. Kommunen skal rullere den gjeldende planen, med vekt på måloppnåelse fra forrige planperiode. For friluftslivet har planen følgende målsetning: «Øke bruken av Østmarka og nærmiljøet i kommunen». ØV mente, som ved forrige høring i 2018, at friluftslivet er et forsømt område i Enebakk. Vi understreket at utøvelse av friluftsliv må ses i et folkehelseperspektiv. ØV påpekte at det aller meste av friluftslivet som utøves i Marka er av den enkle, stille og uorganiserte typen.

Vi påpekte at enkel tilrettelegging er et effektivt tiltak for rekreasjon og friluftsliv. Vi minnet om at eventuell skilting om forbud i enkelte områder må være hjemlet i forskrift, slik at allemannsretten

ikke settes til side. Vi savnet forslag til bedre samarbeid med grunneierne om tilgangen til Børtervann, i det vi opplever at adkomsten fra Ekebergdalen er stengt for allmennheten. Dette til tross for at friluftsloven både tillater fri ferdsel i utmark og har forbud mot «sjikanøse stengsler og uheimlete forbudsskilt». Befolkningens tilgang til Østmarka via Ekebergdalen må være en av kommunens viktigste oppgaver i revisjonen av kommunedelplanen. Dette omtales dessverre ikke i planen.

ØV mente at Enebakk kommune vil være tjent med å få en overordnet organisering og brukermedvirkning som samler alle organisasjoner som jobber med friluftsliv. Et friluftsråd vil etter vår mening se kommunens helhetlige behov i en større sammenheng og sikre en bedre utnytting av ulike tiltak og bruk av midler. Kommunedelplanen kunne med fordel vært forelagt et friluftsråd som hadde sikret en god brukermedvirkning. Vi anbefalte også at skolene må få opplæring i sporløs ferdsel og at dette må tas inn som et mål i kommunedelplanen.

ØV oppfordrer til at kommunedelplanen vier den foreslåtte nasjonalparken i Østmarka oppmerksomhet, i lys av den betydning den vil få for friluftsliv og for naturopplevelse for kommunens innbyggere.

Oppdatering av kommuneplanens samfunnsdel
Som mange andre kommuner, reviderer også Enebakk sin kommuneplan i inneværende periode. Samfunnsdelen var på høring høsten 2022 og omhandler hva kommunen skal prioritere i perioden 2023 – 2035. Her slås det blant annet fast at Enebakk skal ha en utvikling som er bærekraftig, miljø- og klimavennlig. Det skal være en målrettet innsats for ren luft, ren jord, rent vann og for bevaring av naturmangfoldet. I litt uforpliktende vendinger slåes det fast at «Marka og naturområdene skal sikres i våre arealplaner», men de konkrete handlingstiltakene mangler i planen. Da Østmarka er et verdifullt naturområde for friluftsliv, naturopplevelse og rekreasjon og omfatter store deler av kommunens areal, savnet ØV en tydeligere omtale av dette. Vi påpekte at kommunens beskrivelse av ansvaret for å forvalte disse områdene til befolkningens beste er fraværende.

FNs bærekraftsmål nr. 15 handler om «å beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning og stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.» Vi mente at Enebakk kommune ikke har tatt inn over seg at urørt natur er en begrenset ressurs som ikke kan forbrukes ukritisk.

Enebakk er den eneste av kommunene rundt Østmarka som sier nei til opprettelsen av en nasjonalpark i Østmarka. I høringsuttalelsen uttrykker vi skuffelse over at kommunen ikke i større grad legger til grunn viktigheten av at Østmarka forvaltes som et betydningsfullt natur- og rekreasjonsområde både lokalt, regionalt og nasjonalt. Ved å si ja til en nasjonalpark i Østmarka kunne kommunen gitt et viktig bidrag til å sikre verdifulle natur- og friluftslivsområder. Arbeidet med en nasjonalpark ble ikke berørt med ett eneste ord i kommuneplanen, noe vi fant påfallende. Sett i lys av den globale natur- og klimakrisen, ville vi forventet at samfunnsdelen følges offensivt opp ved at kommunen sa ja til å sikre et av landets viktigste natur- og friluftslivsområder.

Vi gjentok vårt høringsinnspill til planprogram for kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv 2022–2030: Enebakk kommunes viktigste oppgave er å sikre befolkningen tilgang til Østmarka via Ekebergdalen.

Reservevannledning og Flateby vannverk
Rælingen og Enebakk kommuner stadfestet i juni detaljreguleringsplanen for ny reservevannledning fra demningen i Nordbysjøen gjennom Nordbysjøen og videre via Bikkjetjern til Gjeddevann på Flateby. Ledningen kommer som et resultat av et pålegg fra Mattilsynet om en

uavhengig reservevannkilde. ØV påpekte enkelte kritiske punkter i gravearbeidet der ledningen går over land, og dette ble tatt inn i reguleringsplanen. Ledningstraseen vil forhåpentligvis gro igjen og etterlate seg mindre spor i terrenget.

6 Kulturminner og kulturlandskap

Østmarka inneholder en lang rekke spor etter tidligere tiders bruk. Her kan den skarpøyde vandrer oppdage rester og minner etter bosetting, setring, ferdsel og transport, samt hogst, fløting og sagbruksvirksomhet. Inngrep og spor etter menneskelig aktivitet kan i mange tilfeller forringe naturområder, men i dagens Østmarka ser vi noe helt annet. Her er det isteden slik at sporene etter bonden, budeia, tømmerhoggeren, fløterkaren, tømmerkjøreren og fotturisten som i tidligere tider hadde sitt virke i Østmarka, kan gi dagens turfolk utvidet kunnskap og en rikere turopplevelse. I Østmarka finner vi blant annet demninger med røtter helt tilbake til 1650-tallet, og det er åpenbart at dette er kulturminner som må vernes.

6.1 Kulturminner i Østmarka nasjonalpark

ØV har vært opptatt av kulturminnene i nasjonalparken helt siden ideen ble lansert i 2012. I 2021 ble vi kontaktet av Byantikvaren i Oslo (BYA) og Viken fylkeskommune, som ba om innspill til en fagrapport om kulturminner i en kommende nasjonalpark i Østmarka. ØV utarbeidet derfor sammen med Østensjø historielag, Sarabråtens venner og Frie Fuglers forlag den omfattende rapporten *Kulturminner i Østmarka nasjonalpark.*

ØVs rapport utgjorde et vesentlig grunnlag for fagrapporten fra 2021 om kulturminner fra Byantikvaren og Viken fylkeskommune, og det var gledelig å se at de to fagetatene hadde lent seg tungt på kunnskapen vi hadde samlet i vår rapport. Kulturminnemyndighetene i Oslo og Viken ser positivt på at det blir opprettet en nasjonalpark i Østmarka, blant annet fordi den vil bidra til å sikre kulturminnene i området. Kulturminnene gir landskapet større opplevelsesverdi og bør veie tungt i forvaltningen av Østmarka, het det i rapporten til Statsforvalteren.

ØV har fulgt opp arbeidet med kulturminner gjennom vår omfattende høringsuttalelse om nasjonalparken, der kulturminner har fått et eget kapittel.

6.2 Plankeveien gjennom Østmarka

ØV vil løfte fram den spennende historien til Plankeveien gjennom Østmarka. Plankeveien ble merket og skiltet av Oslo skogvesen på 1970-tallet etter stort påtrykk og iherdig innsats fra historikeren Reidar Fønnebø. Mange av skiltene fra 1970-tallet er dessverre til dels i dårlig forfatning i dag, og ØV har etablert et eget prosjekt med utskifting og supplering av de originale skiltene. Vi har fått økonomisk støtte til dette arbeidet, med 90 000 kr fra Riksantikvaren og 43 500 kr fra Viken fylkeskommune. Dette vil bli brukt til å skilte hele traseen fra Enebakk til Oslo, utarbeide og sette opp flere større informasjonstavler i Kirkebygda i Enebakk, i Rausjøgrenda, ved Skjelbreia og ved Rustadsaga. I tillegg skal vi arrangere guida turer langs deler av traseen, utarbeide informasjon på nett og skrive artikler. Bymiljøetaten i Oslo (BYM) er svært positive til prosjektet, og de ønsker å delta aktivt med utsetting av skilt og tar også på seg ansvaret for vedlikehold av de skiltene som er på Oslo kommunes grunn.

ØV vil løfte fram den spennende historien til Plankeveien gjennom Østmarka. Bildet er fra en guidet tur høsten 2022. Foto: Bjarne Røsjø.

Følgende aktiviteter er gjennomført i 2022:

- prosjektet er etablert, det er søkt om støtte og søknadene er innvilget
- 30 skilt er ferdig produsert og levert
- det første skiltet er hengt opp ved Bremsrud
- en guida fellestur er arrangert, med ca. 40 deltakere
- en enkel nettside Plankeveien.no (https://plankeveien.no/) er publisert, med nøkkelinformasjon om Plankeveien. Nettsiden vil bli utviklet og supplert med mere innhold.
- en omfattende artikkel er publisert i Østensjø historielags årbok 2022. Denne artikkelen er også publisert på https://plankeveien.no/
- arbeidet med innhold og design av informasjonstavlene er startet

Plankeveien er registrert i kulturminneforvaltningens database Askeladden. Denne registreringen er noe unøyaktig på noen punkter, og dette gjelder særlig kartfestingen av traseen fra Ødegården til Elvåga. Plankeveien er heller ikke registrert for de strekningene som er i Nordre Follo og Enebakk kommuner. ØV vil ta kontakt med BYA og Viken fylkeskommune med sikte på å korrigere og supplere denne registreringen.

6.3 Sarabråtens venner

Sarabråtens venner har i 2022 fortsatt arbeidet med å få Sarabråten ved Nøklevann fram i lyset som det historiske stedet det en gang var i Østmarka. 2022 ble året da vi endelig kunne planlegge og gjennomføre arrangementer mer som normalt og som i tiden før pandemien.

Den tradisjonelle vårdugnaden ble gjennomført lørdag 23. april, med følgende arbeidsoppgaver:

- fjerne oppslag / småskudd i Merrapina og langs spaserveiene
- rydde i vindfelte trær i skråningen ned mot Nøklevann
- plukke søppel rundt ruinene og i skråningen ned mot Nøklevann
- fjerne bålrester på sletta

I 2022 var det 200 år siden Thomas Heftye ble født, og dette ble markert med flere arrangementer. I tillegg engasjerte vi oss overfor andre miljøer og organisasjoner med påtrykk om ulike arrangementer. Vi deltok også på et koordineringsmøte i Rådhuset i regi av ordføreren. Følgende arrangementer ble gjennomført i 2022:

En «Heftye» aften – Bøler kirke
Torsdag 20. oktober arrangerte vi en foredragskveld i Bøler kirke med følgende program:

1. *Thomas Heftye – modernist og tradisjonsbærer*, ved Karsten Alnæs
2. *Heftyes bidrag til Frognerseteren og Holmenkollen: Heftyebautaen – Heftyevillaen – Korketrekkeren og Tryvannstårnet*, ved Marianne Reusch
3. *Heftye spor i marka og byen*, ved Even Saugstad:

Arrangementet var godt besøkt, med ca. 180 deltakere.

Bursdagsfeiring Thomas Heftye
Lørdag 29. oktober arrangerte Sarabråtens venner stor 200-års bursdagsfest for Thomas Heftye på Sarabråten. Arrangementet ble gjennomført i samarbeid med Oslo Museum, Den Norske Turistforening, Barnas Turlag, Østensjø Historielag og Frivillighet Norge. Om lag 500 personer var samlet til historisk guiding. Ordfører Marianne Borgen holdt tale, og vi spiste kake og så film i det flotte været. Frivillige fra DNT og ØV gjorde en stor innsats med servering av pølser og boller og bløtkake til alle gjestene. Ordføreren var veldig fornøyd med arrangementet, noe hun også ga uttrykk for i et eget takkebrev til Sarabråtens venner:

Jeg vil sende en stor takk til alle som bidro til den flotte markeringen av 200-årsjubileet for Thomas Heftyes fødsel lørdag 29. oktober 2022 på Sarabråten. Markeringen ville ikke vært mulig uten den frivillige innsatsen som ble lagt ned for å skape et opplevelsesrikt arrangement for hele familien. Jeg er veldig glad for at markeringen var åpen for alle. Det er i tråd med Thomas Heftyes ånd.

Murene som raser ut – støtte fra Sparebankstiftelsen
Sarabråtens venner har mottatt støtte fra Sparebankstiftelsen på 200 000 kr til arbeidet med istandsetting av murene på Sarabråten. Murene utgjør et vesentlig element i det gamle kulturmiljøet på Sarabråten. Murene er i dårlig stand og steiner raser ut, og de må settes i stand for at barn og turgåere kan ferdes trygt. Noen av de gamle murene må tas ned og bygges opp fra grunnen, og andre deler kan repareres med sikring fra toppen.

Søknaden ble utarbeidet i samforståelse med BYM, som håper at støtten fra Sparebank-stiftelsen kan virke positivt inn på kommunens engasjement i saken og bidra positivt til ytterligere bevilgninger fra kommunens side. Sarabråten er oppført på BYAs Gule liste, og arbeidet med istandsetting må godkjennes av BYA.

I september var det befaring med representanter for BYA og BYM. Det var enighet om at utbedringer må skje så snart som mulig, både av hensyn til de verdifulle kulturminnene som må forvaltes og restaureres, og ikke minst av hensyn til sikkerheten til publikum. BYA trekker fram at

Sarabråten har stor verdi og store opplevelseskvaliteter for befolkningen, og at kulturminnemessig er dette «flaggskipet i Østmarka», som absolutt tas godt vare på.

I desember var det ny befaring med en representant fra Akershus bygningsvernsenter, som BYM har engasjert som faglig rådgiver for utbedringene. Det var enighet om følgende tiltak:

1. Murene ved uthuset skal sikres
2. Murene utenfor kjellerruinen – dette er en større jobb, men også viktigere; da videre utrasing kan true hele ruinen
3. Sikre kjellermur-ruinene
   a. fiksere løse steiner på topp og kanter
   b. hindre løsning av flere steiner
   c. legge på ny topplate / reparere eksisterende i betong

BYM følger opp det videre arbeidet i samarbeid med bygningsvernsenteret.

6.4 Sørli besøksgård

I 2003 foreslo ØV at husmannsplassen Sørli ved Nøklevann skulle bli besøksgård, og dette ble vedtatt av bystyret i Oslo i 2007. Vi har i mange år øvd påtrykk på både BYM og politikerne for at planene skulle bli realisert. I Behovsplanen for idrett og friluftsliv i 2016 prioriterte byrådet Sørli høyt og satte av 6 millioner på budsjettet for 2017. Populære parsellhager ble etablert våren 2017. Arbeidet med istandsetting av bolighuset ble ferdigstilt i 2018, og den gamle driftsbygningen i løpet av 2019. BYM fikk endelig midler til ansettelser i 2020, og besøksgården har nå en bestyrer og agronom.

Gården har opplegg med skoleelever og barnehager hele uka. Besøksgården har hatt åpent tun for publikum hver fredag og lørdag kl. 11–15, hver første lørdag i måneden med spesiell aktivitet.

På gården er det kaniner, høns, sauer og gris samt birøkt. Gården er økologisk drevet med fokus på kretsløp og kompost. Hovedmålet er å lære barna veien fra jord til bord. Våren 2020 ble det opparbeidet grønnsaksbed hvor det dyrkes grønnsaker, spiselige blomster og urter. Det er etablert en natursti rundt gården.

I 2019 bevilget byrådet 18 millioner til undervisningsbygget. Plansaken ble sendt til politisk behandling i oktober 2021 og alt var klart for byggestart høsten 2022. Men da prisene på byggevarer økte kraftig i 2022, var det dessverre ikke midler til å gå i gang med hele byggingen. Nå er det mulig at kun garasjen for gårdens maskiner og en liten del av besøkssenteret med fasiliteter for toaletter blir bygget i første omgang og at besøksgården fortsatt må nøye seg med utekjøkken. ØV vil følge opp saken hos bevilgende myndigheter.

6.5 Bøvelstad

Kulturlandskapsgruppa i ØV har siden 2013 skjøttet området med rydding av vegetasjon, slått av deler av den gamle innmarka og lagt til rette for beitedyr. Beiting er nødvendig i tillegg til slått for å holde landskapet åpent. For å utnytte potensialet til beitedyra er det nødvendig å slå deler av vegetasjonen i det gamle kulturbeitet for å stimulere framveksten de gamle beiteplantene. Dette arbeidet er avhengig av maskinelt utstyr.

Vi søkte i 2022 Sparebankstiftelsen om støtte til innkjøp av en kraftig slåmaskin som også kan håndtere kratt; en såkalt beitepusser. I januar 2023 ga Sparebankstiftelsen oss det omsøkte beløpet.

Gjenreisingen av Enga begynte i 2020. Bildet er tatt under potetsettingen i juni 2022. Foto: Frode Westad.

6.6 Dølerud
Den gamle husmannsplassen Dølerud ble restaurert og gjenåpnet for bruk som ubetjent DNT-hytte 1. november 2015. Hytta med åtte sengeplasser har deretter vært i flittig bruk, og det er ekstra gledelig at mange av brukerne er barnefamilier. ØV deltar i hyttetilsynet og dugnader. BYM i Oslo sørger for en god skjøtsel av kulturlandskapet, og enga blir maskinelt slått i august.

6.7 Husmannsplassen Enga
Enga (Nuggerudengen) er en tidligere husmannsplass under Ellingsrud gård, langs den mye brukte turveien inn til Mariholtet. Dette er en viktig innfallsport til Østmarka for befolkningen i store deler av Oslo og Lørenskog og området er lett tilgjengelig med offentlig transport. Hovedhuset er vernet av Byantikvaren i Oslo, men er i sterkt forfall og kan ikke brukes uten at det rehabiliteres. Huset er hundre år gammelt og bevart i sin opprinnelige utforming.

I 2020 begynte en gjenreising av Enga gjennom et samarbeid mellom lokale ildsjeler og en rekke foreninger. Målet er å utvikle stedet slik at bygningen kan huse et informasjonssenter med kjøkken i den gamle bygningen, mens det foregår jordbruk utendørs. I påvente av en bevilgning til rehabilitering av hovedhuset, er det startet opp et andelslandbruk utendørs.

I løpet av tre dyrkingssesonger har andelslandbruket klart å utvikle jordbruksaktivitet og skape et sosialt møtested som er åpent for alle. 25 andelsmedlemmer betaler en medlemsandel på kr. 600 hvert år og forplikter seg til fellesdugnader. Her dyrkes poteter, grønnsaker, bær og frukt, og tre birøktere passer bigården som i 2022 talte fire bikuber med muligheter for å ha seks kuber totalt.

Ellingsrudåsen og Bakås skoler har egne felt og elevene får praktisk undervisning i fagene mat og helse. I 2022 har 102 elever startet på en opplæring, og det er stort potensial for videreutvikling av en egen skolehage på Enga.

Det er gjennomført flere lokale arrangementer, blant annet en historisk vandring til Enga. I tillegg har flere vært med på kartlegging av hvem som har bodd på husmannsplassen, med bilder og intervjuer av de som har bodd eller kjenner historien om stedet fra gamle dager. Husmannsvesenet i Norge var som kjent utbredt fra 1700-tallet helt fram til 1930.

Historien om Enga er så interessant at den bør skrives ned og bevares for fremtidige generasjoner. Enga har vært i kommunalt eie fra 1960-tallet. ØV har støttet restaurering av Enga i Oslos behovsplan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet – og prøver å påvirke politikere til å støtte planene.

7 Arrangementer

ØV hadde planlagt en rekke arrangementer i 2022, enten alene eller med samarbeidspartnere. Etter to år med pandemi og smitte restriksjoner kunne vi igjen gjennomføre arrangementene som planlagt; til stor glede for både arrangør og deltagere.

Arrangementene i samarbeid med Sarabråtens venner er beskrevet i eget avsnitt under Kulturminner og kulturlandskap. En del av arrangementene er mer utførlig omtalt på våre nettsider eller i Nytt fra Østmarka. Under følger en kort beskrivelse av arrangementene.

Guidet ettermiddagstur til Korpåsen ved Skullerud
ØV inviterte til guidet ettermiddagstur til Korpåsen 10. mai med Hanan Abdelrahman. Målet for turen var toppen av stupet på Korpåsen ved Skullerud; et lett tilgjengelig sted for kortreiste tureventyr i marka med et fantastisk utsiktspunkt. De ti deltakerne var innom både restene etter hytta hvor eneboeren Korpås-Olsen bodde de siste årene av sitt liv, og den lille hagen Ebba Holm og Ragna Dichvold hadde som sitt tilfluktssted på «Solaasen» fra 1920-tallet og helt til slutten av 1950-årene.

Langs umerkede stier i verneverdig skog
ØV inviterte til guidet vårtur 22. mai i et vakkert og verneverdig skoglandskap. Turleder for dagen var styreleder Helga Gunnarsdóttir. Turen startet ved bommen før Rustadsaga. Det var ca. 40 deltakere som ønsket å være med på tur til myrer, furukledte åsrygger med utsikt, fuktige skogsdråg, små bekker, fosser og trolske sprekkedaler. Turen gikk for det meste på umerkede stier og til dels utenfor stier. Det ble også tid til en god rast underveis. I tillegg til å bli guidet til nye steder i vakre Østmarka, fikk deltagerne også mye naturfaglig påfyll på de mange korte stoppene underveis.

Minnestunden på Sarabråten
Minnestundene på Sarabråten gikk på sparebluss i 2020 og 2021, på grunn av pandemien, men i år var tiden endelig inne til å gjenopplive det tradisjonsrike arrangementet ved Milorg-bautaen på Sarabråten 7. juni.

Ivar Ekanger ledet arrangementet, som ble åpnet med Østre Aker Musikkorps' fremføring av «Fagert er landet». Deretter holdt Nobelkomiteens leder Berit Reiss-Andersen årets hovedtale, med krigen i Ukraina som bakteppe. Hun hadde mange viktige budskap, til minne om ni unge menn som mistet livet i kampen mot nazistene under annen verdenskrig. – Det aller viktigste er imidlertid ikke bare å minnes, men at vi også lærer av det som skjedde, sa hun.

Ca. 80 deltakere var med på turen langs Flyktningeruta søndag 18. september. Foto: Steinar Saghaug.

Etter hovedtalen fremførte sangkoret Fornebu Singairs Nordahl Griegs «Til Ungdommen». ØVs styreleder, Helga Gunnarsdóttir, hilste bautaen. Arrangementet ble avsluttet med «Ja, vi elsker».

Kulturminnetur i Rælingen
ØV inviterte 12. juni til «Kulturminnetur i Rælingen» med tidligere styremedlem Bjørnar Thøgersen som guide. De 17 turdeltakerne la i vei fra Marikollen, og turen gikk blant annen oppom de gamle setervangene Årnessetra og Skovholtseter, innom Kommunehytta og oppom Ramstadslottet. Vi gikk på en relativt ny blåmerka sti opp til Årnessetra, og på umerka tråkk over vakre myrer og flotte furukoller i Ramstadslottet naturreservat. Underveis fikk deltagerne kulturhistorisk påfyll av turguiden. ØVs styreleder orienterte om de foruroligende planene Rælingen kommune har i området Fjerdingbydammen og Brudalen i forbindelse med skianlegget i Marikollen.

Slåttetreffet
I år ble det arrangert slåttetreff på Østmarka-plassen Bøvelstad den 24.-25. juni. Den trofaste dugnadsgjengen deltok, og slåttetradisjonen holdes i hevd. I år konsentrerte dugnadsgjengen seg om et engstykke ved brønnen som lenge har vært overgrodd med mye kraftig vegetasjon. Etter den tradisjonelle slåttegrauten ble årets store begivenhet – hesteskokastingen – gjennomført.

Østmarka – et sted å tømme hodet
ØV inviterte 25. august til det lysbildeforedraget «Østmarka – et sted å tømme hodet» av vår egen turfotograf Lars Lindland på Sandbakken Sportsstue. Mange hadde tatt turen til Sandbakken denne kvelden, så det ble «stinn brakke». Arrangementet var et samarbeid mellom ØV, Sandbakken Sportsstue og Lindland.

Guidet tur langs Flyktningeruta
ØV arrangerte 18. september, i samarbeid med Flyktninghjelpen, en guida tur langs Flyktningeruta fra Vangen til Skullerudstua. Guide var Lars Rogstad. Det var ca. 80 deltakere i strålende høstvær. Turen ble arrangert til minne om en strøm av flyktninger som gikk gjennom Østmarka på vei mot Sverige for 80 år siden, og at det var 100 år siden Fridtjof Nansen fikk Nobels fredspris for sitt arbeid med å hjelpe krigsfanger og flyktninger. Deltakerne fikk et sterkt inntrykk av Flyktningerutas betydning under annen verdenskrig – og hvordan livet kan arte seg for flyktninger i dag.

Guidet tur i verneverdig skog – Langvann rundt
I anledning høstens høring av forslag til nasjonalpark inviterte ØV i samarbeid med NOA til guidet tur den 9. oktober. Guider var tidligere styremedlem Bjørnar Thøgersen og ØVs styreleder.
I overkant av 30 deltakere møtte opp på Grønmo og ble tatt med inn mot hjertet av Østmarka ved Spinneren mot Langvann, på til dels umerka stier mot Pettersbråtan ved Elvåga, og videre over Sotåsen mot sør og tilbake til Grønmo. Det ble en tur i flott terreng, hvor guidene fikk godt fram hvorfor nettopp dette området er foreslått vernet som nasjonalpark.

Speiderhytteturen
I 2022 var det seks år siden speiderne ga ØV en «speiderhyttetur» i jubileumsgave. Da var det åtte speiderhytter i Østmarka som åpnet dørene for turfolk. I år var det 31 speiderhytter som var en del av et større arrangement. Turen har siden starten gått av stabelen den tredje helgen i oktober. Fortsatt er speiderhytter i skogene øst for Oslo sterkest representert – men i år var det nye hyttemuligheter blant annet også i Drammensmarka, Vestmarka, Rælingen og Lillomarka.

ØV er blitt en viktig støttespiller for arrangementet og bidrar med økonomisk støtte og markedsføring. 1500 deltakermerker ble delt, ut og etterspørselen etter merker fra de enkelte hyttene var stor. Været var godt og deltakerne uttrykte stor glede over arrangementet – og muligheten til å bli enda bedre kjent i marka. Mulighetene til å padle mellom hyttene ved Rausjø og Mosjøen var i år litt mer begrenset enn tidligere år pga. lav vannstand. Deltakerne kan lage sine egne ruter, basert på tilgjengelige kart og informasjon på speiderhytteturen.no og Facebook. Østmarka-kjentmannen Egil Engen satte nok en gang ny verdensrekord: Han klarte å besøke alle 31 speiderhyttene i løpet av en helg.

Guidet tur fra Losby
Søndag 23. oktober var det tid for en tur utenom allfarvei i Losbymarka, denne gang helt i øst med start fra gårdskafeen. 14 godt utstyrte Østmarka-travere, med Johan G. Ellingsen og Lars Rogstad som guider, gikk som oppvarming innover Morterudveien og tok av opp over Trettåsen. Her passerte vi bl.a. et lite plantefelt med uønsket vrifuru (*Contorta*) som vi etterpå meldte inn til Losby bruk.

Vel nede i Badstudalen gikk turen inn ved det lille Opptjernet, der det var bål og kaffe. Så kom turens spenningsmoment; passering av den søkkvåte Kalvedalen innunder Jonsokhøgda. Resten av turen gikk i et krevende terreng med forsering av diverse kløfter. Med oppholdsvær, mye sopp og lite hjortelusflue, da var turen topp.

Guidet tur langs Plankeveien
Søndag 20. november arrangerte vi en guidet tur langs Plankeveien med ca. 40 deltakere. Vi gikk Plankeveien fra Bremsrud via Ødegården, Grannedalen til Kruggmyr og ned den bratte Cudriobakken. Guider var Even Saugstad og Lars Rogstad. Vi startet fra Rustadsaga og la inn et par stopp med informasjon ved Kattisa og Øvre Bremsrud.

Oslo Arbeiderpartis leder Frode Jacobsen (t.v.) og Espen Barth Eide diskuterer den kommende nasjonalparken med ØVs Sigmund Hågvar (t.h.), mens et NRK-team lager reportasje. Foto: Bjarne Røsjø.

Turen gikk i friskt og kjølig seinhøst-vær, men lite snø og litt barfrost gjorde det rimelig greit å ta seg fram i terrenget, og da særlig opp den vanligvis veldig fuktige Grannedalen. Særlig de flotte steinmurene ved Kruggmyr og oppmuringene i Cudriobakken gjorde inntrykk.

8 Kommunikasjon

ØV har fra 2021 arbeidet mer helhetlig og målrettet med informasjon, med en kommunikasjonsplan som blant annet sier at organisasjonen skal være den viktigste kilden til informasjon om Østmarka og bli anerkjent som den viktigste premissleverandøren for bedre forvaltning og vern av skogsområdet. Dette ble fulgt opp med et løft i informasjonsarbeidet i 2021, og dette fortsatte inn i 2022. ØV sprer informasjon om Østmarka og organisasjonen gjennom medlemsbladet *Nytt fra Østmarka* og nettsidene samt Facebook og Twitter, i tillegg til at vi med ujevne mellomrom får oppslag i mediene.

Årets kanskje viktigste nyhet ble publisert 22. juni, etter at klima- og miljøminister Espen Barth Eide hadde tatt med seg et NRK-team til Sandbakken fordi han hadde noe å berette. Østmarkas Venner var også invitert, og få timer etter møtet kunne vi fortelle den gledelige nyheten: Regjeringen vil ha en stor og kortreist nasjonalpark i Østmarka!

8.1 Nettsider

ØVs nettsider (www.ostmarkasvenner.no) har fungert som en viktig informasjonskanal siden de ble tatt i bruk i 2012, men etter ti år var de modne for en modernisering. Vi engasjerte kommunikasjonsbyrået Dinamo til å utforme de nye nettsidene, og etter en lang prosess ble de tatt

i bruk 12. desember. Den første artikkelen handlet om en av de største kampene ØV har stått i, da vannlekkasjene inn i Romeriksporten truet med å tømme flere av vannene i Østmarka for 25 år siden.

Vi har i 2022 publisert 37 egenproduserte nyhetsartikler på nettsidene, som kan sammenliknes med 46 i 2021 og 21 i 2020. Nedgangen fra 2021 skyldes blant annet at arbeidet med de nye nettsidene tok mye tid.

Styrets inntrykk er at de nye nettsidene er blitt meget godt mottatt, men det er vanskelig å legge fram sammenliknende statistikk om dette fordi sidene ble tatt i bruk bare snaue tre uker før årsskiftet.

Artiklene som publiseres på nettsidene spres videre på Facebook og Twitter, og disse to sosiale mediene gir oss statistikk om antall lesere og deres reaksjoner på artiklene.

8.2 Nytt fra Østmarka

Foreningens medlemsblad, Nytt fra Østmarka, ble også i 2022 gitt ut fire ganger med et opplag på 4 500 hver gang. Bladet sendes til medlemmene samt organisasjoner, politikere, etater og medier. Det er et av foreningens viktigste ansikter utad, samtidig som det er et viktig bindeledd mellom styret og medlemmene.

De fire utgavene hadde til sammen 184 sider med reportasjer og informasjon om organisasjonens arbeid. Mange artikler blir også publisert på våre nettsider og delt via Facebook og Twitter, for å sikre at vi når fram med strategiske budskap til både medlemmer og andre Østmarka-interesserte.

Vi publiserte også i år flere artikler om utviklingen i nasjonalparksaken. Den første artikkelen sto allerede i nr. 1, der vi kunne fortelle at Statsforvalteren anbefalte en tredelt nasjonalpark i Østmarka. Kulturminner og kulturhistorie har også vært et gjennomgående tema, med artikler om både Plankeveien, Østmarkas krigshistorie og 200 års-jubileet for Thomas J. Heftye på Sarabråten.

Vi takker våre eksterne bidragsytere til bladet i løpet av året: Even Saugstad, Tore Randulff Nielsen, Gjermund Andersen, Rune Thorstensen, Trond Wormstrand og Egil Engen. ØVs styremedlemmer Lars Rogstad og Sigmund Hågvar bidro også med artikler. Årets forsidebilder var tatt av Lars Lindland (nr. 3) og Espen Bratlie.

Tidligere utgivelser av Nytt fra Østmarka siden 2001 ligger fritt tilgjengelig på våre nettsider. Vi har inngått en avtale om at bladet også skal publiseres digitalt på Nasjonalbibliotekets nettsider, dette ble iverksatt i februar 2023.

8.3 Facebook og Twitter

ØV har vært tilgjengelig på Facebook siden 2012, og der deler vi blant annet nyheter og informasjon om arrangementer fra våre nettsider. Erfaringene viser at dette fortsatt er en god arena for å spre vårt budskap til mange mottakere. Vi publiserte i alt 127 innlegg på Facebook i løpet av året. Årsaken til at dette tallet er mye større enn antallet egenproduserte artikler, er at vi også plukker opp Østmarka-relaterte nyheter fra andre kilder.

Ved utgangen av 2022 hadde vi 8374 følgere på Facebook, mot 7906 ved forrige årsskifte. Dette er en økning på ca. 6 prosent.

Nyheten om at klima- og miljøminister Espen Barth Eide vil ha en stor og kortreiset nasjonalpark i Østmarka nådde over 10 000 mennesker på Facebook og fikk nesten 900 reaksjoner, kommentarer og delinger.

ØVs medlemmer og følgere liker i det hele tatt å lese om gode nyheter. Da Aftenpostens lesere i januar kåret Rustadsaga til Oslos beste markastue, blant annet på grunn av stedets «himmelske gjærbakst», skrev vi en artikkel som nådde mer enn 5500 lesere og fikk hele 2890 reaksjoner.

Vi hadde dessverre også dårlige nyheter i 2022. I begynnelsen av juli skrev vi om at Losby Bruk planlegger en «monstervei» på østsiden av Elvåga. Den nådde over 7000 mennesker, hvorav mer enn 900 reagerte med å kommentere eller dele innlegget.

ØVs Twitter-konto brukes, i likhet med Facebook-kontoen, til å spre nyheter fra våre nettsider og andre kilder. Vi «twitret» 58 ganger i 2022, mot 41 året før. Regjeringens ønske om en stor og kortreist nasjonalpark i Østmarka ble godt mottatt også på Twitter, der den fikk 9050 visninger. Men ØVs høringsuttalelse med kritikk av Losby Bruks «monstervei» vakte enda mer oppsikt da vi publiserte den 5. oktober: 9899 visninger og 195 reaksjoner. På tredjeplass kom nyheten at SF nasjonalpark-forslag ble lagt ut på høring 15. oktober; den nyheten fikk 3223 visninger og 143 reaksjoner

ØV har ikke mange følgere på Twitter, men meldinger kan likevel oppnå stor spredning og nå viktige samfunnsaktører når vi «tagger» for eksempel politikere, medier eller myndigheter. Ved årets utgang hadde vi 344 følgere på Twitter. Dette er en kraftig oppgang (29 prosent) fra året før, da vi hadde 266 følgere.

8.4 Elektronisk nyhetsbrev

Som en del av satsingen på mer helhetlig og målrettet arbeid med informasjon, startet ØV utsendelse av e-nyhetsbrev i september 2021. Nyhetsbrevet inneholder en oversikt over de siste sakene vi har delt på våre nettsider, samt informasjon om våre kommende arrangementer og saker som er på høring. I tillegg deler vi informasjon fra andre kilder, hvis vi mener at det kan være av interesse for abonnentene. Det første e-nyhetsbrevet i september 2021 ble sendt til 554 abonnenter. I løpet av 2022 har antall abonnenter steget til 728, noe vi er svært fornøyd med. Vi har i 2022 sendt ut sju nyhetsbrev, det siste ble sendt ut 16. desember.

Oslo, 2. mars 2023

Helga Gunnarsdóttir
styreleder

Johan G. Ellingsen nestleder	Øyvind Pettersen styremedlem	Bente Lise Dagenborg styremedlem
Sigmund Hågvar styremedlem	Ingunn Lian Nylund styremedlem	Kristin Lund styremedlem

Regnskap 2022 og budsjett 2023

	Driftsinntekter	Regnskap 2022	Budsjett 2022	Regnskap 2021	Budsjett 2023
	Kontingenter	851 770	860 000	852 639	850 000
10	Tilskudd/gaver	297 367	230 000	236 586	369 000
11	Andre driftsinntekter (bl.a Grasrotandel)	252 375	235 000	234 501	288 000
12	Salg av jubileumsbok	16 093	5 000	12 058	10 000
	SUM INNTEKTER	**1 417 605**	**1 330 000**	**1 335 784**	**1 517 000**
	Driftskostnader				
	LØNNSKOSTNADER				
2,3,6	Lønn/feriepenger	601 553	510 000	459 441	566 500
4, 7	Godtgjøring styret	58 000	60 000	50 000	80 000
	SUM LØNNSKOSTNADER	**659 553**	**570 000**	**509 441**	**646 500**
13	**ANDRE KOSTNADER**				
14	ØV ordinær drift	627 374	610 000	324 643	510 000
15	Medlemsblad	381 276	345 000	318 476	395 000
16	Jubileumsbok	1 960	3 000	3 345	2 500
17	Sarabråtens venner	29 566	15 000	9 382	15 000
18	Minnemarkering (7. juni arr)	11 408	25 000	800	25 500
19	Arrangementer og turer	18 376	42 000	20 000	46 000
20	Bøvelstad	879	10 000	2 183	0
	Prosjekter				148 000
	SUM ANDRE KOSTNADER	**1 070 839**	**1 050 000**	**678 829**	**1 142 000**
	SUM DRIFTSKOSTNADER	**1 730 392**	**1 620 000**	**1 188 270**	**1 788 500**
	Renteinntekter	12 751	2 000	719	35 000
	ÅRSRESULTAT 31.12	**-300 036**	**-288 000**	**148 233**	**-236 500**
	Overføringer til annen egenkapital	-300 036		148 233	

Noter til årsregnskapet 2022

Noter finner du i nettversjonen av bladet som ligger på våre nettsider.

Balanse

	Eiendeler	2022	2021
8	**Kundefordringer**	51 478	46 218
	Bankinnskudd	2 042 983	2 333 832
9	Skattetrekkskonto	69 220	25 510
	Forskuddsbetalte kostnader	11 250	
	Sum eiendeler	**2 174 931**	**2 405 560**
	Egenkapital og gjeld		
	Egenkapital 1.1	2 107 403	1 959 170
	Årets resultat	-300 036	148 233
	Egenkapital 31.12	**1 807 367**	**2 107 403**
	Leverandørgjeld	94 319	33 335
21	Skyldig offentlige avgifter	87 624	39 186
22	Forskuddsbetalte inntekter	136 000	180 450
23	Annen kortsiktig gjeld	37 938	34 733
24	Avsetning for påløpte kostnader	11 683	10 453
	Gjeld 31.12	**367 564**	**298 157**
	Sum egenkapital og gjeld	**2 174 931**	**2 405 560**

Forklaring til forslag til budsjett for 2023 (sak 6)

Inntekter
Budsjetterte inntekter for 2023 er noe høyere enn året før, i hovedsak fordi ØV har fått tilsagn om midler i 2022 som utbetales i 2023. Dette gjelder midler fra Byantikvaren til Plankeveien-prosjektet og fra Sparebankstiftelsen til innkjøp av beitepusser på Bøvelstad. Vi har opprettet en egen avdeling *Prosjekter* hvor vi fører slike kostnader. I tillegg er det budsjettert for høyere mva-kompensasjon, da vi hadde større utgifter i 2022 enn i 2021.

Utgifter
Det er budsjettert med noe høyere lønnskostnader da vår styrekoordinator går over i fast 60 prosent stilling som administrativ leder fra 2023. Godtgjøring til styret er foreslått økt for å kompensere noe for en stadig økende arbeidsmengde.

Det er budsjettert med noe lavere kostnader for ordinær drift i 2023, da det i 2022 var en ekstraordinær kostnad knyttet til nye nettsider. Det er også i år budsjettert med kostnader til advokat i forbindelse med Marikollen-saken. Kostnadene for medlemsbladet er noe høyere på grunn av økte trykkekostnader.

Det kan komme en budsjettendring på *Arrangementer og turer* for en eventuell feiring av et vedtak i 2023 om å opprette en nasjonalpark i Østmarka.

NOTER TIL ÅRSREGNSKAPET 2022

1 REGNSKAPSPRINSIPPER

Regnskapet er utarbeidet i overensstemmelse med regnskapslovens bestemmelser og regnskapsreglene for små foretak er fulgt.

2 ANTALL ÅRSVERK

Antall årsverk i regnskapet for lønnede personer:	0,80

Dette innkluderer ikke styrets arbeidsinnsats.

3 LØNN/FERIEPENGER

Lønn	464 786
Premie pensjonsordning	37 565
Arbeidsgiveravgift	52 443
Feriepenger	40 166
Arbeidsgiveravgift feriepenger	4 685
Personalforsikring	1 908
	601 553

For en av lønnsmottakerne påløper det arbeidsgiveravgift da samlet utbetalinger overstiger 80 000,- ila året.

4 GODTGJØRELSE TIL STYRET

Styreleder*	0
Nestleder	10 000
Styremedlemmer og varamedlemmer (8 stk)**	48 000
	58 000

«*Styreleder ble komepensert med kr 71 000 for frikjøp fra ordinært arbeide. Dette er registrert som lønn.
**Et varamedlem avstod fra godtgjørelse

5 YTELSER TIL REVISJON

Langseth Revisjon AS er foreningens revisor.

Ytelse for revidering av regnskapet for 2021:	16 875

6 OBLIGATORISK TJENESTEPENSJON

Foreningen har inngått avtale om OTP for styrekoordinator og medlemssekretær

Premie pensjonsordning:	37 565

7 LÅN OG SIKKERSTILLELSE TIL LEDENDE PERSONER

Det er ikke gitt lån eller sikkerhetsstillelse til ledende personer i foreningen.

8 KUNDEFORDRINGER

Grasrotandel 3. termin 2022 utbetalt i 2023	51 478
	51 478

Kundefordringer er oppført til pålydende uten avsetning for risiko for tap.

9 SKATTETREKKSKONTO

Konto for skattetrekk	69 220
Skyldig skattetrekk	69 220

10 TILSKUDD/GAVER

Gaver Mai Wesenbergs minne	6 550
Gave fra Harald Kanter	1 000
Gave fra Bertha Marie Tornberg	350
Gave fra Nøklevann Ro- og Padleklubb til Sarabråtens venner	10 000
Støtte fra DNT i forbindelse med jubileum Thomas Heftye 200 år	16 117
Støtte fra Viken FK til arbeide med Plankeveien	43 500
Østensjø historielag, støtte Sarabråten kveld	4 000
Rælingen kommune, kulturmidler	4 000
Oslo kommune, driftstilskudd.	100 000
Viken FK, støtte til friluftslivstiltak.	60 000
Bymiljøetaten Oslo, driftsstøtte medlemsbladet	50 000
Inngangspenger Sarabråten kveld	1 850
	297 367

11 ANDRE DRIFTSINNTEKTER

Norsk tipping «Grasrotandelen»	157 313
Lotteritilsynet – MVA-kompensasjon	95 062
	252 375

12 SALG JUBILEUMSBOK

Salg jubileumsbok bokhandel, avgiftsfritt	4 043
Direktesalg jubileumsbok, avgiftsfritt	12 050
	16 093

13 ANDRE KOSTNADER

Annen driftskostnad	1 070 839
	1 070 839

Fordelingen av andre kostnader på hovedaktiviteter er gitt i note 14 til 20.

14 ØV ORDINÆR DRIFT

Leie lager	18 720
Annen leiekostnad	2 815
Datautstyr	1 700
Driftsmaterialer	1 556
Revisjons og regnskapshonorarer	16 875
Honorarer info arbeid, guider, foredrag mm	180 615
Kontorrekvisita	1 997
Datakostnad	184 142
Trykksaker	22 350
Aviser, tidsskrifter, bøker etc	5 403
Møter, kurs, oppdatering etc.	4 587
Arrangementer – bevertning	71 885
Arrangementer – lokaler mm	10 500
Telefon	3 704
Porto	12 810
Reisekostnader, ikke oppgavepliktig	365
Bevertning	834
Kontingent, fradragsberettiget	910
Gaver, fradragsberettigede	13 098
Tilskudd/støtte andre org	36 550
Forsikringspremier	7 827
Styre- og bedriftsforsamlingsmøter	1 636
Bank og kortgebyrer	26 495
	627 374

15 MEDLEMSBLAD

Honorarer info arbeid, guider, foredrag mm	50 000
Trykkeritjenester	194 660
Porto	136 616
	381 276

16 JUBILEUMSBOK

Porto	1 960
	1 960

17 SARABRÅTENS VENNER

Annen leiekostnad	600
Driftsmaterialer	6 321
Datakostnad	210
Trykksaker	3 791
Arangementer – bevertning	7 438
Arangementer – lokaler	4 500
Reisekostnader, ikke oppgavepliktige	366
Bevertning	3 561
Gaver	2 779
	29 566

18 MINNESTUND

Annen leiekostnad	1 868
Honorarer info arbeid, guider, foredrag mm	5 000
Reisekostnader, ikke oppgavepliktige	1 250
Gaver	3 290
	11 408

19 ARRANGEMENTER OG TURER

Annen leiekostnad	2 845
Honorarer info arbeid, guider, foredrag mm	2 000
Arangementer – bevertning	11 135
Arangementer – lokaler	2 000
Reisekostnader, ikke oppgavepliktige	396
	18 376

20 BØVELSTAD

Driftsmaterialer	308
Arrangementer – bevertning	571
	879

21 SKYLDIG OFFENTLIG AVGIFTER

Arbeidsgiveravgift	18 404
Skattetrekk lønn	69 220
	87 624

22 FORSKUDDSBETALTE INNTEKTER

Medlemskontingent for 2023 innbetalt i 2022	136 000
	136 000

23 ANNEN KORTSIKTIG GJELD

Feriepenger opptjent i 2022 for utbetaling i 2023	37 938
	37 938

24 AVSETNING FOR PÅLØPTE KOSTNADER

Påløpte utgifter 2022 hvor det ikke er mottatt faktura	11 683
	11 683

LANGSETH REVISJON AS

Til årsmøtet i Østmarkas venner

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Konklusjon
Vi har revidert årsregnskapet for Østmarkas venner, som består av balanse per 31. desember 2022, resultatregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening

- oppfyller årsregnskapet gjeldende lovkrav, og
- gir årsregnskapet et rettvisende bilde av organisasjonens finansielle stilling per 31. desember 2022, og av dets resultater for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen
Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet nedenfor under *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet.* Vi er uavhengige av organisasjonen i samsvar med kravene i relevante lover og forskrifter i Norge og International Code of Ethics for Professional Accountants (inkludert internasjonale uavhengighetsstandarder) utstedt av International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA-reglene), og vi har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Innhentet revisjonsbevis er etter vår vurdering tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon
Styret (ledelsen) er ansvarlig for øvrig informasjon som er publisert sammen med årsregnskapet. Øvrig informasjon omfatter informasjon i årsrapporten bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen. Vår konklusjon om årsregnskapet ovenfor dekker ikke øvrig informasjon.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon. Formålet er å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen og årsregnskapet og den kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen av årsregnskapet, eller hvorvidt øvrig informasjon ellers fremstår som vesentlig feil. Vi har plikt til å rapportere dersom øvrig informasjon fremstår som vesentlig feil. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet
Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettvisende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik internkontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Telefon: + 47 22 62 54 00 | Ryensvingen 3, Postboks 2024 Ryen, 0615 Oslo | www.langsethrevisjon.no | org.nr. 995300796

LANGSETH REVISJON AS

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til organisasjonens evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet
Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon er å anse som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapet.

For videre beskrivelse av revisors oppgaver og plikter vises det til:
https://revisorforeningen.no/revisjonsberetninger

Oslo, 14. mars 2023
Langseth Revisjon AS

Fredrik W. Langseth
Statsautorisert revisor

NORGE P. P.
posten

Returadresse:
Østmarkas Venner,
Postboks 85 Nordstrand,
1112 Oslo

Arrangementer Østmarkas Venner

Dato	Arrangementer	Medarrangør/Guide	Annonseres
16. april	Dugnad med mer på Sarabråten	Sarabråtens venner	Side 20
20. april	Årsmøte med lysbildeforedrag	Lars Rogstad	Side 22
30. april	Guidet tur langs Plankeveien	Lars Rogstad	Side 21
14. mai	Guidet tur fra Sandbekkstua til Barlindåsen og Blåtjerngrana	Bjørnar Thøgersen	Side 20
24. mai	Guidet ettermiddagstur langs den første blåmerka stien i Østmarka	Lars Rogstad	Side 21
4. juni	Guidet tur til Puttdalen og Haukåsen	Helga Gunnarsdóttir og Bente Lise Dagenborg	NFØ 2
7. juni	Minnestund på Sarabråten	Annonseres senere	NFØ 2
23.–24. juni	Slåttetreff på Bøvelstad	Johan G. Ellingsen og Lars Rogstad	NFØ 2
29. aug.	Guidet ettermiddagstur til husmanns-plassen Enga	Husmannsplassen Enga og Bjørn Engstrøm	NFØ 2
9.–10. sept.	Spillet om Sarabråten	Østensjø teaterselskap	NFØ 3
12.–13. sept.	Guidet tur langs Flyktningeruta med overnatting på Bøvelstad	Lars Rogstad og DNT	NFØ 3
17. sept.	Guidet dagstur langs Flyktningeruta	Flyktninghjelpen og Even Saugstad	NFØ 3
26. sept.	Markatreff med utekino på Sørli besøksgård	Bymiljøetaten/ Sørli besøksgård	NFØ 3
14.–15. okt.	SpeiderhytteTuren 2023	Speiderne	NFØ 3
17. okt.	Villmarkskveld og middag på Mariholtet	Arne Nævra og Mariholtet	NFØ 3
29. okt.	Omvisning Losby Gods	Losby Gods	NFØ 3
9. nov.	Høstmøte på Skullerudstua	Annonseres senere	NFØ 3
7. des.	Førjulstreff på Rustadsaga	Annonseres senere	NFØ 3